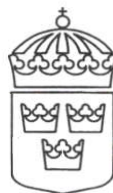

Riksdagens protokoll

1993/94:55

Torsdagen den 27 januari

Kl. 12.00 – 14.07

Protokoll
1993/94:55

1 § Utökning av antalet suppleanter i kulturutskottet

Valberedningen hade enligt ett till kammaren inkommet protokollsutdrag tillstyrkt att antalet suppleanter i kulturutskottet utökades från 19 till 20.

Kammaren biföll denna framställning.

2 § Val av suppleant i kulturutskottet

Företogs val av en suppleant i kulturutskottet.

Kammaren valde i enlighet med valberedningens förslag till

suppleant i kulturutskottet

Lena Klevenås (s)

3 § Avsägelse

Talmannen meddelade att *Ewa Hedkvist Petersen* (s) avsagt sig uppdraget att vara ledamot i utbildningsutskottet.

Kammaren biföll denna avsägelse.

Talmannen meddelade att *Kristina Persson* (s) avsagt sig uppdraget att vara suppleant i justitieutskottet.

Kammaren biföll denna avsägelse.

Talmannen meddelade att *Inger Hestvik* (s) avsagt sig uppdraget att vara suppleant i utbildningsutskottet.

Kammaren biföll denna avsägelse.

Talmannen meddelade att *Olle Schmidt* (fp) fr. o. m. den 7 februari avsagt sig uppdraget att vara suppleant i finansutskottet.

Kammaren biföll denna avsägelse.

4 § Anmälan om kompletteringsval till vissa utskott

Talmannen meddelade

dels att Socialdemokratiska riksdagsgruppen på grund av uppkomna vakanser anmält *Krister Örnfjäder* som ledamot i utbildningsutskottet efter *Ewa Hedkvist Petersen*, *Lena Boström* som suppleant i justitieutskottet efter *Kristina Persson* samt *Kristina Persson* och *Ewa Hedkvist Petersen* som suppleanter i utbildningsutskottet efter *Krister Örnfjäder* och *Inger Hestvik*,

dels att Folkpartiet liberalernas riksdagsgrupp fr. o. m. den 7 februari anmält *Bengt Rosén* och *Gudrun Norberg* som suppleanter i finansutskottet, *Bengt Ahlquist* som suppleant i utrikesutskottet under *Håkan Holmbergs* ledighet samt *Kjell-Arne Welin* som suppleant i bostadsutskottet under *Olle Schmidts* ledighet.

Talmannen förklarade valda till

ledamot i utbildningsutskottet

Krister Örnfjäder (s)

suppleant i justitieutskottet

Lena Boström (s)

suppleanter i utbildningsutskottet

Kristina Persson (s)

Ewa Hedkvist Petersen (s)

suppleanter i finansutskottet

Bengt Rosén (fp)

Gudrun Norberg (fp)

suppleant i utrikesutskottet

Bengt Ahlquist (fp)

suppleant i bostadsutskottet

Kjell-Arne Welin (fp)

5 § Anmälan om ordförande och vice ordförande i den svenska delegationen till EES gemensamma parlamentarikerkommitté och den svenska delegationen till EFTA-staternas parlamentarikerkommitté

Talmannen anmälde att den svenska delegationen till *dels* EES gemensamma parlamentarikerkommitté, *dels* EFTA-staternas parlamentariker-

6 § Justering av protokoll

Justerades protokollen för den 17, 18 och 20 januari.

7 § Svar på interpellation 1993/94:77 om förhandlingarna med EU och den svenska alliansfriheten

Anf. 1 Utrikesminister MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Fru talman! Bengt Hurtig har i en interpellation ställt följande fyra frågor till Europaminister Ulf Dinkelspiel angående förhandlingarna med EU och den svenska alliansfriheten:

1. Hur förklarar svenska företrädare i EU-förhandlingarna att Sveriges alliansfrihet skall gå att förena med EU:s försvarspolitiska mål?

2. Sverige vill ha möjlighet att inte vara vare sig medlem eller observatör i VEU. Hur motiverar våra förhandlare denna ståndpunkt?

3. Hur kommer regeringen att svara om EU under förhandlingarna begär att Sverige skall försäkra att vårt land skall delta i framtida militära åtgärder som ministerrådet beslutar om?

4. Avser regeringen att under förhandlingarna åtminstone framföra som Sveriges villkor för att delta i militära åtgärder att dessa genomförs endast i enlighet med FN-beslut?

Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som skall svara på frågorna.

Jag börjar med frågan om alliansfrihetens förenlighet med EU:s försvarspolitiska mål. Regeringen har i förhandlingarna klargjort att Sveriges militära alliansfrihet alltjämt består. Vi har också klargjort att Sverige vill medverka fullt ut och aktivt i den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken inom unionens ram.

Vi har förklarat att vi är medvetna om att utformningen på lång sikt av en gemensam försvarspolitik, som med tiden skulle kunna leda till ett gemensamt försvar, är ett mål för den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken. Denna kommer att diskuteras vidare inom ramen för 1996 års översynskonferens. Vi har också sagt att vi inte avser hindra den Europeiska unionens utveckling på vägen mot detta mål.

Vid ministermötet den 21 december 1993 enades EU och de fyra ansökarländerna, Finland, Norge, Österrike och Sverige, om en gemensam deklaration. I den bekräftas återigen den hållning till den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken som hela tiden gällt. Deklarationen innebär att Sverige inte gör några åtaganden som går utöver de rättigheter och skyldigheter som gäller för de nuvarande medlemmarna.

Det råder alltså full samsyn mellan EU och oss beträffande hela kapitlet om utrikes- och säkerhetspolitiken.

Den gemensamma deklarationen är mycket tillfredsställande. Den tillgo-

doser unionens önskemål att ansökarländerna utan reservationer eller legala hinder accepterar EU:s utrikes- och säkerhetspolitiska ambitioner, sådana de definieras i Maastrichtfördraget. Men den respekterar också fullt ut ansökarländernas ståndpunkter, som de definierades vid förhandlingarnas öppnande.

Regeringen anser det vara mycket värdefullt och väsentligt att Sverige på denna grund kommer att kunna delta i ett samarbete som ytterst syftar till att bidra till fred och stabilitet i hela Europa och till att stärka också Sveriges säkerhet.

Vid ministermötet den 21 december fastslogs bl.a. att ansökarländerna kommer att kunna knytas till EU:s utrikes- och säkerhetspolitiska arbete under den tid som föregår anslutningen till EU. Detta kommer att öka våra möjligheter att aktivt medverka i den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken redan från den tidpunkt då vi inträder i unionen.

Vad beträffar Sveriges framtida förhållande till VEU, har riksdagen förklarat att detta kan definieras först när vi blivit medlemmar av EU. Detta är den ståndpunkt regeringen följer. Följaktligen är detta en fråga som inte berörs vid förhandlingarna.

Som torde ha framgått av vad jag hittills sagt saknar Bengt Hurtigs tredje och fjärde fråga därmed varje aktualitet.

Låt mig inför kammaren göra helt klart att vi under höstens förhandling inte någon gång utsatts för frågor som ifrågasatt vår alliansfrihet. Vår klart deklarerade politik, baserad på riksdagens beslut, liksom vår demonstrerade vilja att i praktiken medverka till biläggande av tvister och till skapandet av en ny fredsordning i Europa har befunnits fullt övertygande.

Anf. 2 BENGT HURTIG (v):

Fru talman! Jag får tacka för svaret.

För närvarande råder ganska stor osäkerhet om vart Sveriges säkerhetspolitik är på väg. Från den europeiska unionen får vi signaler som säger att vi måste bestämma oss för att gå med i ett gemensamt europeiskt försvar. Det formuleras på olika sätt. I dag får vi höra att NATO vill ha Sverige som medlem. NATO tycks också vilja låta sitt europeiska ben, den västeuropeiska unionen, bli mera självständigt.

I svaret sägs att regeringen är medveten om målsättningen inom den europeiska unionen när det gäller en gemensam försvarspolitik och ett gemensamt försvar. I artikel b i Maastrichtfördraget slås målet för unionen fast. Unionen skall hävda sin identitet i internationella sammanhang, särskilt genom att man för en gemensam utrikes- och säkerhetspolitik. På lång sikt omfattar den en gemensam försvarspolitik, som med tiden skall kunna leda till ett gemensamt försvar. Min erfarenhet, bl.a. som ledamot i EG-delegationen, är att detta är ett mycket viktigt mål för den europeiska unionen och att tongivande krafter vill uppnå det så fort som möjligt. Ivern är stor bland många av de politiker vi möter ute i Europa.

Vid toppmötet i Bryssel den 29 oktober i fjol sades i deklarationen om utrikes- och säkerhetspolitiken att Västeuropeiska unionen snabbt skall vidta samtliga de åtgärder som är förutsedda i fördraget och i den deklaration som rör Västeuropeiska unionen. I den deklarationen sägs att VEU

skall upprätta en planeringsenhet och ett närmare militärt samarbete som ett komplement till alliansen – särskilt på områden där det är aktuellt med logistik, transport, utbildning och strategisk övervakning. Man skall hålla möten mellan VEU:s försvarshefer, man skall ha militära enheter som lyder under VEU osv.

Det vore verkligen intressant att veta om Sverige med sin nuvarande alliansfria position skulle ha ställt sig bakom den deklaration om utrikes- och säkerhetspolitiken som antogs den 29 oktober. Skulle Sverige ha gått ut, eller lagt ned sin röst? Jag skulle med intresse motse ett svar från utrikesministern på den frågan.

NATO har ju också haft en programgrupp för forskning och utveckling samt tillverkning av krigsmateriel i IEPG. Den har nu förts över till VEU och kallas VEAG. Sverige ansökte tidigare om medlemskap, men blev inte intaget i EPG. Hur är våra relationer till den nya konstruktionen?

Det brittiska fredsforskningsinstitutet Oxford Research Group har, sedan 1989, visat hur ett omfattande militärt forsknings- och utvecklingsprogram växer fram i Europa. 13 stater, med Frankrike i spetsen, tog inom IEPG initiativ till 25 olika forskningsprojekt; fyra fem länder svarar för varje projekt. Det går under namnet EUCLID. Det finansieras delvis av vapenindustrin och är inordnat under VEU. Budgeten är ca 1 miljard kronor per år. Den demokratiska insynen i det upprustningsprojektet verkar vara ganska liten.

Var inte europeiska unionen ett fredsprojekt? Hotas inte framstegen på nedrustningens och avspänningens område av hemliga militära projekt? Föder inte sådant misstänksamhet och osäkerhet? Leder det inte också till att andra aktörer tar det säkra för det osäkra och driver vapenutveckling igen?

Mellan 1985 och 1990 har den militära forskningen fått kraftigt ökade resurser såväl i Frankrike som i Tyskland.

T.o.m. i EG-parlamentet oroas man av denna utveckling. I oktober 1992 sade man om EUCLID att det uttalade målet var att expandera den försvarsindustriella basen. Det kan förvärra överkapaciteten i Europa. Det är ett faktum att industrin har fått ett forum där man kan samordna sina shoppinglistor. Det är en anakronism, säger man.

Starka krafter arbetar också på att artikel 223 i Romfördraget, som möjliggör nationell styrning av vapenhandeln, skall bort. I den riktningen verkar Sir Leon Brittan i kommissionen.

Enligt ett strategidokument för tyska Bundeswelt från november 1992 säger man om den nya upprustningen att upprätthållandet av den fria världshandeln och tillgången på marknader och råvaror i hela världen skall vara ett mål för denna militära styrka. Men man tillfogar att det skall ske inom ramen för en rättvis världssordning.

I höstas klagade VEU:s generalsekreterare, van Eekelen, att VEU skall kunna agera på egen hand när det gäller Europeiska Unionens intressen. Han säger att de skall kunna ingripa såväl inom som utanför den egna kontinenten när vitala intressen och medlemsländernas medborgare är i fara. Det är alltså ganska vittgående mål som diskuteras.

Om Sverige försäkrar att man ansluter sig till visionen om ett gemensamt försvar, men vill fatta beslut först efter det att vi blivit medlemmar – hur

kommer vi då att argumentera, om vi skall säga nej till en gemensam försvarspolitik? Finns den möjligheten över huvud taget?

Anf. 3 INGELA MÅRTENSSON (fp):

Fru talman! Jag vill gärna delta i debatten eftersom jag tycker att det är viktigt att vi för en öppen debatt kring säkerhetspolitiken så att svenska folket får veta vart vi är på väg. Jag uppskattar att utrikesministern i en artikel i Dagens Nyheter redovisade sina åsikter och vilka visioner som finns. Jag delar emellertid inte slutsatsen, att vi skulle gå med i NATO eller VEU. Jag tycker att vi skall hålla fast vid alliansfriheten. Men det är viktigt att säkerhetspolitiken är förankrad hos folket; det är ju folket som skall försvaras. Särskilt i en demokrati är det viktigt att människorna känner att man för den säkerhetspolitik de vill ha.

Det sägs att vi fortfarande är alliansfria. Jag har svårt att få det hela att gå ihop, inte minst med tanke på vad som står i Maastrichtfördraget. Där syftar man helt klart till en gemensam försvarspolitik. I svaret står att regeringen menar att man inte kommer att hindra EU att utveckla en gemensam försvarspolitik, om vi blir medlemmar. I Maastrichtfördraget står att VEU skall verka för en integral del av unionens utveckling, att utarbeta och genomföra unionsbeslut och unionsaktioner som berör försvaret. Det står alltså ganska klart i Maastrichtfördraget hur VEU är tänkt att kopplas, och redan nu kopplas till unionen.

I Danmark blev det en debatt inte minst när det gällde frågan om säkerhetspolitiken. Det danska folket sade först nej. Efter nya förhandlingar med EG fick man besked om att man inte skulle behöva vara med om ett gemensamt försvar; det gällde även frågan om en monetär union. Varför behövde man ett sådant undantag i Danmark? Man är ju ändå med i NATO. Ändå kände man att man inte ville vara med i en gemensam säkerhetspolitik. Sverige däremot, som har deklarerat sig vara alliansfritt, har inga som helst betänkligheter. Det är litet svårt att förstå. Vad betyder det danska undantaget, som de fick till stånd genom sin andra folkomröstning?

Jag vill också ta upp frågan om IEPG och VEAG, som det numera heter. Det är en del av VEU. Jag debatterade detta med försvarsminister Anders Björck i höstas. Som svar på frågan fick jag då veta att Sverige har ett visst utbyte i form av ett utbildningsprogram som finns inom VEAG; det kallas SERA. Även i år kommer personer från Sverige – både från FOA och försvarsindustrin – att delta i det programmet. Sverige finns också med i ett råd för att utveckla denna typ av utbildningsprogram. Då har vi ju en fot inne bland allierade stater; i VEU finns europeiska NATO-stater. Det är därför svårt för mig att se att vi skulle vara alliansfria. Vi deltar ju aktivt i samarbetet. Vår försvarsindustri blir alltmer inblandad i samarbetet med NATO-staterna.

Detta gäller inte minst EUCLID, som Bengt Hurtig nämnde. Det är ju ett program som syftar till att man har gemensam utveckling, produktion och så småningom försäljning av vapen. Man måste se försvarsindustrin som en del av säkerhetspolitiken. Tidigare har vi sagt att vi skall ha en stark försvarsindustri för att kunna vara alliansfria. Vi skulle vara oberoende av andra stater för att kunna ha våra egna vapen. Nu blir det ju inte så, utan tvärtom.

Vi går mer och mer in i ett fast samarbete och görs beroende av de andra försvarsindustrierna inom NATO-staterna. Det är svårt för mig att se att vi skulle kunna hävda att vi är alliansfria och kommer att vara det framöver.

Prot. 1993/94:55
27 januari 1994

Anf. 4 Utrikesminister MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Fru talman! Jag hade väntat mig att Bengt Hurtig och Ingela Mårtensson skulle uttrycka åtminstone någon form av glädje över de resultatrika förhandlingarna den 21 december, och någon form av uppskattning och tillfredsställelse över den gemensamma deklarationen. Vi har avslutat det säkerhets- och utrikespolitiska kapitlet och har så klart visat Sveriges utrikespolitiska och säkerhetspolitiska målsättningar. De låter sig väl förenas med ett medlemskap i den europeiska unionen. Detta är ju det grundläggande, det alldeles avgörande och väsentliga.

Det är som Bengt Hurtigs och naturligtvis också Ingela Mårtenssons inlägg visar: I många organ, organisationer och sammanslutningar pågår i dag en intensiv säkerhetspolitisk debatt, om jag får använda det uttrycket, och även en militärpolitisk och utrikespolitisk.

Det har att göra med att vi lever i en ny tid, i ett nytt Europa, att det kalla kriget är över, att blockuppdelningen är över och att många länder känner sig säkerhetspolitiskt hemlösa och vill förstärka sin säkerhet. Det är av intresse för Sverige att i samarbete med de övriga nordiska länderna utsträcka vår stabilitet österut. Det är också av intresse för det västliga samfundet att hjälpa till att utsträcka stabiliteten österut.

Därför för vi så många diskussioner och debatter, och därför har vi också fått det nya förslaget om partnerskap för fred, som inte är en allians utan en förtroendeskapande process.

NATO har vid sitt betydelsefulla möte i början av januari beslutat att man inte avser att ta in nya medlemmar nu. I stället vill man utforma ett slags förtroendeskapande arbete som berör både fredsskapande operationer och civil kontroll av militären. Icke-spridningsfrågor kan också komma att föras in.

Jag vill peka på något mycket väsentligt: I det utrikes- och säkerhetspolitiska arbete som bedrivs inom Europeiska unionen och som kommer att utvecklas till ett ännu fastare samarbete, vilket vi från svensk sida välkomnar, står icke-spridningsfrågor, nedrustningsfrågor och ESK-samarbete mycket högt upp på agendan.

Anf. 5 INGELA MÅRTENSSON (fp):

Fru talman! Jag skulle önska att man samarbetade mer om ESK – inte att man gick in i ett gemensamt försvar eller i militära allianser. Men det tycker jag att vi är på väg emot utan att människor egentligen vet så mycket om det.

När det t.ex. gäller samarbetet med försvarsindustrin är det mycket få, även här i riksdagen, som vet vad VEAG är. Det finns ingen riktig upplysning om vad vi håller på med. Man borde ta fler initiativ och föra ut mer information.

Nu fick jag bra information när jag debatterade med försvarsministern; det måste jag säga. Han kompletterade dessutom med ett brev efteråt, vilket jag också uppskattar. Det måste till en öppenhet i dessa frågor.

Utrikesministern är besviken över att jag inte tycker att förhandlingsresultaten är bra. Det kunde jag kanske tycka om det vore så att vi verkligen kunde fortsätta att vara alliansfria. Då menar jag inte bara fram till 1996. Jag tycker att Sverige även på lång sikt skall vara alliansfritt. Det är viktigt att det finns alliansfria stater också fortsättningsvis.

Neutralitet är ett begrepp som uppkom på 1500-talet, och konventionen som reglerar det folkrättsliga i neutrala stater tillkom i Haag 1907. Så detta är inte någonting som är uppknutet till kalla kriget. Om det tidigare fanns motsättningar mellan väst och öst ser man nu hur klyftorna mellan syd och nord ökar.

Sverige borde fortsätta traditionen att vara alliansfritt. Därför är jag orolig över vart vi är på väg. Har man tänkt sig att det skall bli folkomröstning 1996 om huruvida vi skall gå med i ett gemensamt försvar? Det måste det väl bli? Det är inte så långt kvar till 1996, då man kommer att ta ställning till det som står i Maastrichtfördraget. Det oroar mig.

Om vi skall ha en folkomröstning i slutet av året måste svenska folket veta var vi står i dessa frågor. Vi kan inte säga att detta är något som vi kan garantera på lång sikt om vi redan 1996 befinner oss i en situation där vi skall ta ställning till om vi skall vara med i ett gemensamt försvar. Då har vi redan påbörjat ett starkt samarbete med försvarsindustrin, som jag tycker är en självklar del av säkerhetspolitiken.

Anf. 6 BENGT HURTIG (v):

Fru talman! I mitt första inlägg ställde jag tre frågor.

En fråga var hur vi skulle ha röstat om vi hade varit med i Ministerrådet den 29 oktober då man lade ut detta projekt och sade att EU skulle vidta samtliga åtgärder. Den frågan fick jag inget svar på.

Jag frågade också om inte framstegen på nedrustningens och avspänningens område störs av hemliga forskningsprojekt av den här typen och omfattningen. Det har ju t.o.m. EG-parlamentets utrikes- och försvarsutskott hävdats.

Visst kan man känna glädje över vissa saker. Man kan känna glädje över att det inte står i papperen som gäller utrikes- och säkerhetspolitiken att Sverige nu avser att gå med i VEU eller i ett försvarspolitiskt samarbete.

Jag kan också känna en viss tillfredsställelse över att utrikesministern den 1 oktober gick ut på ett ärligt och logiskt sätt och sade att vi måste diskutera ett medlemskap i unionen. Det är ju logiskt.

Jag fattar det så att de fyra ansökarländerna i sin deklaration helt och utan reservationer säger sig överta de målsättningar som finns i fördraget samt relevanta deklarationer knutna till denna. Rimligen måste deklarationen av den 29 oktober vara en sådan. I så fall har vi anslutit oss till VEU redan.

Jag ställde också frågan om vi över huvud taget har någon möjlighet att stå utanför den gemensamma försvarspolitiken. Låt oss anta att vi ansluter oss till någon typ av gemensam försvarspolitik men fortfarande hävdar att vi i någon mening är alliansfria. Det skulle rimligen innebära att VEU eller Ministerrådet inte kan begära att vi skall delta i de militära operationer som EU beslutar om.

Hur skall man då agera om det krävs enhällighet för beslutet? Vi har ju

lovat att inte hindra EU:s utveckling på försvarsområdet. Det finns en deklaration i Maastrichtfördraget som säger att om man hamnar i minoritet bör man inte hindra enhällighet om sådan krävs. Alltså skall vi rösta mot vår övertygelse i en sådan situation.

Hur löser vi det i sådana fall? Skall vi låta bli att delta i beslut som vi inte gillar, t.ex. genom att gå ut och låta det bli enhällighet bara bland de närvarande? Det vore en konstig situation. Det påstås att Irland har valt den lösningen ibland. Detta är över huvud taget inte realistiskt. All logik leder till ett deltagande fullt ut inom den gemensamma försvarspolitiken och sannolikt också i Västeuropeiska unionen.

Jag menar, fru utrikesminister, att detta borde klargöras före folkomröstningen.

Anf. 7 Utrikesminister MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Fru talman! De grundläggande riktlinjerna för Sveriges utrikes- och säkerhetspolitik fastläggs här i riksdagen. Det vet både Bengt Hurtig och Ingela Mårtensson. Min och regeringens uppgift är att följa de riktlinjerna, och det gör vi också.

Med all respekt – många av de frågor som Bengt Hurtig ställer är hypotetiska. Att bli tillfrågad om hur vi skulle ha agerat i en situation om vi hade varit med vid den tiden är med förlov sagt en alltför hypotetisk fråga.

När jag lyssnade på Ingela Mårtenssons inlägg undrade jag om hon hade funderat över vilka förpliktelser som en kollektiv säkerhetsordning – när den en gång har upprättats på det sätt som ju Sverige länge har önskat – kommer att kräva av oss.

Om man önskar en allomfattande europeisk fredsordning, något som mycket länge har legat i linje med svensk utrikes- och säkerhetspolitik, och om den fredsordningen skall kunna ha stadga och tänder, så måste man inse att också vi kommer att ställas inför krav och förpliktelser. Det måste vi ha med i det långsiktiga perspektivet. Detta är också ett mycket viktigt mål för svensk utrikes- och säkerhetspolitik.

Anf. 8 BENGT HURTIG (v):

Fru talman! Jag fick svaret att min fråga var hypotetisk. Jag tycker inte att den är särskilt hypotetisk. Det beslut som jag nämnde fattades den 29 oktober. Om vi hade varit medlemmar hade vi varit tvungna att ta ställning till frågan. Om vi blir medlemmar den 1 januari 1995 – det är inte så långt dit – blir det mycket snabbt aktuellt att vi måste ta ställning till den här typen av frågor.

Självfallet måste man, när man utformar en säkerhetspolitisk strategi, föra rätt långtgående resonemang om vad som kan hända vid de olika alternativ som övervägs. Självfallet har vi förpliktelser i det internationella samfundet; det har vi genom vårt medlemskap i Förenta nationerna.

Ibland märker man att det finns en allmän känsla av att militära allianser är något som ökar säkerheten. Det kan de naturligtvis ibland göra, men det fungerar bara så länge som de allierade är överens. Problemet uppstår när man gör olika bedömningar inom en allians. Jag kan tänka mig – precis som

tidigare i historien – åtskilliga tillfällen där vi i vårt närområde kan hamna i flera knepiga situationer om vi ingår i en allians.

Låt oss säga att Ryssland angriper Baltikum och att vi är med i en allians där vi förpliktat oss att delta i gemensamma försvarsåtgärder som innebär att hjälpa Baltikum. Alliansen gör bedömningen att det inte finns någon risk att kärnvapen kommer till användning, medan vi i Sverige har underrättelser som gör att vi bedömer risken som avsevärd. Då föreligger olika bedömningar. Hur skall vi då agera? Om vi är med i en allians har vi högre krav på oss som innebär att vi kan dras in i en sådan militär konflikt, men om vi är alliansfria har vi större möjlighet att stå utanför en sådan konflikt. Det finns en rad sådana situationer som kan uppstå.

Sverige har länge haft alliansfrihet och neutralitet. Men det har inte sitt ursprung i någon högre politisk moral i vårt land och är egentligen inte heller ett resultat av det kalla krigets konflikt mellan två militärblock. Vår alliansfrihet och neutralitet är till stor del en följd av det geografiska läge som vi har och som har varit skärningspunkten mellan stormaktsintressen. Man kan ju nu undra om dessa stormaktsintressen försvunnit.

Vår politik har gett Sverige ett diplomatiskt och säkerhetspolitiskt kapital som inte får försvinnas. Det är viktigt att det i världen finns nationer som kan åtnjuta förtroende och visa självständighet och som kan fungera som medlare i konflikter, nationer som har speciella förutsättningar för att arbeta med konfliktlösningar inom ramen för såväl FN som ESK och andra internationella organisationer. Det behövs annat i världen också än militära muskler.

Anf. 9 Utrikesminister MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Fru talman! Jag vill avsluta med att säga att den militära alliansfriheten består, men Sveriges intresse av att delta i den europeiska unionens utrikes- och säkerhetspolitiska samarbete är stort. Sverige kommer att bli en både beslutsam och engagerad medlem.

Överläggningen var härmed avslutad.

8 § Svar på interpellation 1993/94:80 om arbetsmarknadspolitiken

Anf. 10 Arbetsmarknadsminister BÖRJE HÖRNLUND (c):

Fru talman! Ingela Thalén har ställt en rad frågor till mig med anledning av att Arbetsmarknadsstyrelsen vid utgången av innevarande budgetår kan komma att ha kvar stora delar av de resurser som har anvisats till konjunkturberoende arbetsmarknadspolitiska åtgärder.

Fru talman! Alla tecken säger att den svenska ekonomin nu har vänt. I tåten går exportföretagen. Även för de hemmamarknadsbaserade företagen har orderingsgången ökat.

Bakom förändringarna ligger en unikt stor förbättring av den svenska konkurrenskraften. De ansvarsfulla avtalen, en snabb produktivitetsförbättring, sänkta arbetsgivaravgifter samt deprecieringen av kronan har givit det svenska näringslivet ett mycket gynnsamt konkurrensläge. Hushållens för-

väntningar är med rätta större än på många år. De första konkreta tecknen på en ökning av konsumtionen har visat sig.

Som alltid tar det tid innan en vändning i ekonomin fullt ut slår igenom på arbetsmarknaden. Påfrestningarna kommer att vara fortsatt stora under år 1994. Vi kan dock konstatera att antalet varsel om uppsägning liksom konkurser minskar mycket kraftigt och att antalet lediga platser ökar. Vi kan också se hur antalet nyanmällda arbetssökande avtagit markant under hösten. Samtidigt har antalet företagare ökat.

Av största betydelse för att på sikt minska arbetslösheten har varit omläggningen av den ekonomiska politiken för att på nytt få fart på tillväxten. Vidare har den snabbt stigande arbetslösheten under de senaste åren bekämpats med aldrig tidigare skådade satsningar på bl.a. arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Sedan budgetåret 1990/91 har åtgärdsvolymen femdubblats. Arbetsmarknadspolitiken har inte, som Ingela Thalén påstår, stått ensam i kampen mot arbetslösheten utan regeringen har även t.ex. genomfört kraftfulla satsningar på landets infrastruktur, stora extrainvesteringar i statliga byggen samt omfattande ökningar inom det reguljära utbildningsväsendet, inte minst inom högskolan.

Den snabba ökningen av de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna visar på regeringens målmedvetna ansträngningar att bekämpa arbetslösheten. Vidare har regeringen på kort tid t.ex. infört såväl ungdomspraktik som arbetslivsutveckling, vilket har möjliggjort för arbetsmarknadspolitiken att motverka arbetslösheten långt över vad som har varit möjligt med de tidigare existerande åtgärderna.

Som ett exempel kan nämnas skillnaden mellan inskolningsplatserna och ungdomspraktiken. Kort efter mitt tillträde som arbetsmarknadsminister stod det klart att inskolningsplatserna inte alls räckte till för att bekämpa ungdomsarbetslösheten. De avtalade inskolningsplatserna, som var billigare och inriktade mot näringslivet, fick ingen omfattning. Det fick däremot de mot kommunerna inriktade särskilda inskolningsplatserna som betalades med 105 % av lönen. Denna ökning var dock för liten. Flera kommuner klarade ej av att ta emot 18-19-åringarna.

Ungdomspraktiken har, till skillnad mot inskolningsplatserna, levt upp till de krav som kan ställas på en ungdomsåtgärd. Ett betydligt större antal ungdomar har erbjudits praktikplatser över hela arbetsmarknaden. Det största antalet ungdomar återfinns dessutom inom näringslivet. Ungdomspraktiken har även givit arbetsförmedlingarna förbättrade företagskontakter, vilket kommer att underlätta deras arbete nu när konjunkturen vänder.

Vidare har ett generellt anställningsstöd, GAS, införts. Syftet med åtgärden är att stimulera arbetsgivarna dels att ersätta det höga övertidsuttaget med nyanställningar, dels att tidigare lägga nyanställningar. Med utgångspunkt i LO:s statistik för industrin år 1992 kan kostnaden för en övertidstimme beräknas till 171 kr mot 96 kr för en ytterligare anställd med GAS. Det innebär att en anställd som arbetar övertid i genomsnitt kostar 78 %, eller 75 kr mer per arbetstimme, jämfört med om en nyanställd med GAS utför arbetsuppgifterna. I dagsläget torde alltså ett företag spara ca 80 kr per arbetad timme genom att byta ut övertid mot normalt arbetstidsuttag. Till

detta kan i en del fall dessutom läggas möjligheten till anställning med hjälp av rekryteringsstöd.

Nämnas bör även de nyligen beslutade förändringarna av arbetsrätten. Dessa innebär att företagen fått vidgade möjligheter att genom visstids- och provanställningar bygga upp en erforderlig kompetens. Detta är särskilt viktigt för de små och medelstora företagen.

Slutligen har regeringen tidigare denna dag uppdragit åt AMS att genomföra en bred informationskampanj riktad till arbetsgivarna med syfte att förmå dem att tidigarelägga anställningar. I uppdraget ingår också att informera om möjligheterna att få GAS och rekryteringsstöd samt de förändrade reglerna i LAS.

Fru talman! Under de sista månaderna under förra året befann sig fler arbetslösa i åtgärd än någonsin tidigare. Jag ser dock med största allvar på den, i förhållande till anvisade resurser, låga åtgärdsvolymen under första halvåret av innevarande budgetår.

Att bedriva arbetsmarknadspolitik med en så stor omfattning som det är frågan om för närvarande är behäftat med en rad praktiska problem. I den nyligen presenterade budgetpropositionen pekade regeringen på den pågående omstruktureringen i kommunerna, och de privata arbetsgivarnas osäkerhet och försiktighet inför framtiden gör det svårt för Arbetsmarknadsverket att i tillräcklig omfattning engagera olika anordnare för olika åtgärder. Vidare medför det stora antalet arbetssökande betydande påfrestningar på arbetsförmedlingens personal.

Till detta kan läggas att det efter flera år av lågkonjunktur enligt Arbetsmarknadsstyrelsen börjat bli tyngre att få fram lämpliga åtgärdsplatser hos vissa arbetsgivare. Slutligen har även de mycket låga nivåerna på åtgärderna under månaderna juli, augusti och september år 1993 påverkat medelsförbrukningen.

I budgetpropositionen påpekade regeringen vidare att arbetet med att effektivt utnyttja tilldelade resurser för aktiva åtgärder måste intensifieras inom Arbetsmarknadsverket och i samspel med olika aktörer. Rationaliseringsmöjligheter skall tillvaratas. Nytänkande och nya arbetssätt, som ökar åtgärdernas omfattning och effektivitet, måste stimuleras. Här kan även nämnas att det nyligen har skapats en arbetsgrupp som med hög prioritet skall undersöka möjligheterna att förenkla åtgärdsreglerna.

Jag kan även nämna att jag för en kort tid sedan deltog i ett möte med Arbetsmarknadsstyrelsens verksledning och länsarbetsnämndsdirektörerna. Vid detta möte försäkrade jag mig om att Arbetsmarknadsverket kommer att göra allt för att medverka till en förbättring av läget på arbetsmarknaden. Resurserna finns där, och Arbetsmarknadsverket kommer under våren att med full kraft arbeta för att beräknad åtgärdsvolym skall uppnås.

Fru talman! Jag vill avsluta med att konstatera, att mycket tack vare de strukturella förändringarna som regeringen har genomfört är landets ekonomi på rätt väg. Den ekonomiska återhämtningen kommer också att förbättra arbetsmarknadsläget. I avvaktan på detta har regeringen sett till att arbetsmarknadspolitikerna är väl rustad med stora ekonomiska resurser.

Anf. 11 INGELA THALÉN (s):

Fru talman! Jag ber att få tacka arbetsmarknadsministern för svaret. Det var långt, men tyvärr innehåller det inte några svar på de frågor som jag har ställt. Jag skall be att få återkomma till dem under diskussionen.

Jag vill börja med att knyta an till den skrivelse som Arbetsmarknadsstyrelsen skickade över till regeringen den 19 november förra året. Där säger AMS att arbetslösheten kommer att öka under 1994, under förutsättning att man får hålla uppe volymerna i konjunkturberoende arbetsmarknadspolitiska åtgärder på ungefär 6 %. AMS gör således bedömningen att det inte är möjligt att nå upp till de av regeringen beräknade volymerna och ber därför att, inom ramen för de pengar man redan har, få använda pengarna på ett sådant sätt att man kan pressa ner arbetslösheten så som regering och riksdag har förutsatt.

I regeringens budgetförslag säger man att man räknar med att den arbetslöshet vi hade förra året kommer att bestå 1994 och även 1995. Först efter 1995 kan man se att arbetslösheten pressas tillbaka.

Socialdemokraterna har lagt fram ett program här i riksdagen med ett antal konkreta förslag, som innebär att vi kommer att pressa tillbaka den öppna arbetslösheten, i år ner mot 7,3 % och 1995 ner mot 5 %. Vi gör det dessutom med ett budgetsaldo som är starkare än regeringens.

Jag har i min interpellation ställt fem mycket enkla och konkreta frågor. Med de resurser som arbetsmarknadsministern har till sitt förfogande borde han ha kunnat ge svar på dessa frågor. Som ordförande i arbetsmarknadsutskottet är jag djupt oroad över den nonchalans som ministern visar upp. Ministern svarar över huvud taget inte på t.ex. frågan hur mycket pengar man räknar med att det kommer att gå åt till kontantstöd för 1994.

Jag får inte heller något svar på frågan hur mycket pengar AMS beräknar att ha kvar detta budgetår. Vi fick den informationen i Aktuellt i TV i går. Eftersom det som AMS generaldirektör då sade inte tillbakavisades av ministern utgår jag från att uppgiften är korrekt.

På de frågor som jag har ställt om regeringen är beredd att vidta åtgärder så att AMS når upp till de mål som riksdagen och regeringen har satt upp svarar ministern helt framt: Nej, det är regeringen inte beredd att göra. Regeringen tänker inte heller vidta några åtgärder för att ge AMS möjlighet att använda de pengar som redan har anvisats till insatser för reparation, ombyggnad och tillbyggnad.

Ministern sade i Aktuellt i går, att eftersom riksdagen genom sina beslut har satt en gräns för vad AMS skall göra kan regeringen inte nu ta några initiativ. Jag vill då fråga Börje Hörnlund: Vad menar ministern med det här?

Arbetsmarknadsutskottet tog i december förra året ett initiativ för att ge AMS en del av de pengar som man hade begärt. Socialdemokraterna ville gå ännu längre, men de borgerliga partierna och Ny demokrati enades om 600 miljoner kronor extra. Detta gjorde man därför att regeringen inte tog något initiativ i november och december förra året.

Jag hävdar att regeringen och Börje Hörnlund genom sitt sätt att hantera arbetsmarknadspolitiken har försvårat för de arbetslösa på ett utomordentligt besvärande sätt. Det finns pengar. Det finns förslag om hur pengarna

skulle kunna användas. Men Börje Hörnlund sitter inte bara med armarna i kors, utan han stoppar också de initiativ som skulle kunna ge 30 000 arbetslösa ytterligare sysselsättning. Arbetsmarknads- och Boverket har nämligen i sin redovisning beskrivit att 1,4 miljarder i stimulans till reparation, ombyggnad och tillbyggnad skulle kunna ge 16 000 öppet arbetslösa sysselsättning. Eftersom man har dubbelt så mycket resurser kvar, skulle det innebära att nästan 30 000 kunde få arbete – om regeringen och Börje Hörnlund var beredda att släppa fram dessa initiativ.

Det här är den fruktansvärda sanningen, i ordsvalet i interpellationssvaret.

Nu tycker jag att Börje Hörnlund skall återkomma i denna debatt och klart och konkret svara på de frågor som jag inte har fått svar på i interpellationen, nämligen dessa: Hur mycket pengar räknar regeringen med att det kommer att gå åt i kontantstöd under 1994? Hur mycket resurser kommer AMS att ha kvar i 1993/94 års budget? Är ministern ändå inte beredd att ge ytterligare 30 000 arbetslösa möjlighet till arbete med hjälp av de pengar som redan finns?

Anf. 12 HANS ANDERSSON (v):

Fru talman! Jag får också tacka för svaret på Ingela Thaléns interpellation. Jag börjar med att notera, som Ingela Thalén också gjorde, att arbetsmarknadsministern faktiskt inte har svarat på någon av de ställda frågorna.

Den här debatten blir något av en upprepning, och det är nästan obehagligt, med tanke på den fruktansvärda situationen på arbetsmarknaden. Vi prioriterar långtidsarbetslösa. Vi varnar för ungdomsarbetslöshet. Vi har i dag bortåt 130 000 långtidsarbetslösa och, trots en mängd – i många fall oambitiösa – åtgärder för ungdomar, är drygt 90 000 ungdomar öppet arbetslösa.

Vi har en katastrofal situation. I förhållande till den har vi haft många debatter, och vi har anvisat medel till arbetsmarknadspolitiska åtgärder. De medlen utnyttjas inte fullt ut. Då är den stora frågan: Varför?

Vi har den ordinarie uppsättningen av åtgärder.

Det handlar om arbetsmarknadsutbildningen. Den verksamheten har minskat med 40 % om man jämför december 1993 med december 1992. Beredskapsarbetena har minskat med 16 %. Vad beror detta på? Självfallet beror det på att regeringen medvetet har prioriterat bort arbetsmarknadsutbildningen. Själva kärnan i den svenska arbetsmarknadsutbildningen är att höja kompetensen och hjälpa de arbetslösa att stå bättre rustade när jobben finns. Företagsutbildningen och stimulanserna har minskat. På punkt efter punkt har incitamenten försvagats för att man skall utnyttja de arbetsmarknadspolitiska medlen.

Som Ingela Thalén sade märkte AMS det här i november. AMS menade att man måste göra någonting annat om det nu inte gick att bedriva en bra arbetsmarknadspolitik. Det är ju regering och riksdag som bestämmer, och riksdagen fattade ett dåligt beslut. Det fanns då färdiga objekt inom lägenhetssektorn och inom kommunsektorn där man skulle kunna genomföra ROT-program.

Såvitt jag förstår har AMS inte fått något svar från regeringen på den här skrivelsen. Riksdagen tog ett initiativ, dock ganska blygsamt i förhållande

till vad som hade kunnat göras. Om Vänsterpartiet och även Socialdemokraterna hade fått bestämma hade det blivit väsentligt ambitiösare åtgärder och många fler människor i arbete. Därmed hade det också blivit ett bidrag till en efterlängtd tillväxt.

Låt mig också säga att det finns andra inslag. Det finns en åtgärd som heter utbildningsvikariat. Efter en dålig början har den åtgärden börjat ta sig litet grand. Det finns dock en begränsningsregel hos AMS. Arbetsgivaren får göra avdrag för utbildningskostnader med högst 75 kr per utbildningstimme och högst 30 000 kr per arbetstagare. Den summan kommer man upp till mycket snart. En utomordentligt bra åtgärd, som för övrigt finansieras över Arbetsmarknadsfonden, begränsas alltså på detta sätt. Jag hoppas på ett initiativ från regeringen i den frågan.

Arbetslinjen har givits upp. Arbetsmarknadsministern måste erkänna detta. Det blir en allt större andel som går på kontantstöd. Vi lånar mycket stora delar av de medel som betalas ut i kontantstöd. Vi måste få stopp på bidragsberoendet, men inte på det sätt som regeringen aviserade i höstas och nu aviserar i budgetpropositionen och kommer tillbaka med i vår. Man vill helt enkelt försäkra ut folk, kasta ut dem ur det här systemet och återföra dem ner till socialbidragsberoendet i kommunerna.

Åtgärder måste fram. Man måste nu på allvar analysera effekterna av de massiva volymåtgärder som skulle ha varit sistahandsåtgärder, nämligen ungdomspraktik och ALU. Dessa åtgärder konkurrerar i dag ut mycket annat. Det är i många fall lönsammare att gå på ALU-verksamhet för att höja kompetensen än att gå på en kvalificerad arbetsmarknadsutbildning. Därför går många hellre på ALU-verksamhet trots att den kan vara av mycket låg kvalitet. Det är fel incitamentstruktur.

Detta har påpekats av oppositionen. Det påpekas av riksdagens revisorer i deras rapport, och det påpekas mycket kraftfullt av AMS i dess anslagsbegäran från augusti i år. AMS har ju en bred erfarenhet runt om i landet.

Precis som om ingen i regeringen förstår någonting återkommer man med förslag som går tvärt emot denna beprövade erfarenhet. Därför är de frågor som Ingela Thalén ställer av yttersta vikt. Vi måste belysa orsakerna till att vi inte kan förbruka resurser för arbetsmarknadspolitik i ett läge när det finns rekordmånga arbetslösa. Vi kommer att ha fler arbetslösa 1994 än 1993 om jag läser budgetpropositionen rätt. Det är alltså inte som Ingela Thalén sade. Vi kommer att ha ungefär lika många arbetslösa 1995. Det måste bli en ändring av arbetsmarknadspolitiken.

Min uppfattning är att regeringens politik och arbetsmarknadsministrarnas svar på interpellationen andas passivitet. Kronfallet har räddat konkurrenskraften. Vi väntar på en exportledd utveckling. Därför väntar vi på att marknadskrafterna skall göra sitt. Vi bibehåller lågkvalitativa arbetsmarknadspolitiska åtgärder, och de arbetslösa får stå och vänta på att marknaden skall efterfråga dem. Om de inte gör det kommer vi att ge dem ett sämre rättskydd, genom arbetsrättsförsämringarna, och ett sämre försäkringsskydd, genom försämringarna i arbetslöshetsförsäkringen. Detta är rejält dålig politik gentemot de arbetslösa.

Jag vill ha svar på Ingela Thaléns frågor, och jag undrar vad svaret är på AMS skrivelse från november 1993.

Anf. 13 LAILA STRID-JANSSON (nyd):

Fru talman! Arbetsmarknadsministern säger att alla tecken tyder på att den svenska ekonomin nu har vänt. Allt går tydligen bättre. Jobben strömmar in, även om det kanske inte är fråga om någon strid ström.

Hur kan man då begära samma anslag för arbetsmarknadspolitiska åtgärder för nästa budgetår? I år har man ju inte gjort av med ens hälften. Vid årsskiftet 1993/94 hade man av 28 miljarder förbrukat 25 %. Det är 7 miljarder. Nu återstår sex månader av detta budgetår.

ALU-verksamheten, som är en sistahandsåtgärd, ökar och skall öka enligt planerna. Utgifterna för denna verksamhet finansieras över Arbetsmarknadsfonden. Ungdomspraktiken kommer att kosta mindre för staten, och den passiva arbetslösheten ökar. Därför minskar statens utgifter. Ändå har man mage att begära samma anslag. Är det regeringens mening att man skall satsa extra på ROT-åtgärder, som de tidigare talarna har frågat om? Även jag anser att det finns ett stort behov. Skolor som är dåliga i det här landet behöver renoveras. Vatten och avlopp behöver renoveras. Vi skulle kunna sätta in otidiga åtgärder för att få ut folk i arbete.

I mitt hemlän finns det t.ex. ett livsfarligt avsnitt på E 4:an mellan Söderhamn och Hudiksvall. Där har tre personer dött under julen. Det har varit många olyckor. Det finns pengar att sätta in för att få folk i arbete, men det händer ingenting.

Precis som interpellanten är jag väldigt intresserad av att få svar på frågorna om varför man inte lyckas använda sig av de anslagna pengarna när vi har denna kolossala arbetslöshet. Vidare skulle jag vilja ifrågasätta AMS kompetens. AMS och Arbetsmarknadsverket har ju kritiserats kraftigt av olika instanser. Det finns pengar, hur mycket som helst. Det finns arbetslösa, och det finns en arbetsmarknad. Borde man då inte ställa högre krav också på att AMS verkligen aktivt arbetar för att få ut folk i åtgärder?

Någonting som vi vet är vanligt förekommande är att jobba svart. Det får man nästan inte säga i den här kammaren. Här talas det mycket tyst om detta. I en lång serie i Aftonbladet i höstas tog man dock upp det utbredda problemet med svartjobb. Det måste vi försöka minska. Nu håller AMS på att utreda detta. Jag har i arbetsmarknadsutskottet krävt att någon objektiv person skall utreda a-kassefusket. Någonting som arbetsmarknadsministern skulle kunna göra på en gång vore att ge arbetsförmedlingen större resurser för att komma åt dem som fuskar, dem som får a-kassa och samtidigt jobbar svart.

I höstas eller somras arbetade man i Dalarna för att komma åt människor som var sjukskrivna och samtidigt arbetade. Man tillsatte helt enkelt en kontrollant. På kort tid fick man bara i en enda kommun i Dalarna in flera miljoner kronor. Det är klart att detta fusk inte är kolossalt utbrett, men man borde göra någonting för att komma åt det.

Jag vill först och främst ha reda på varför man har begärt så mycket pengar. Sedan vill jag ha svar på frågorna om AMS kompetens och om a-kassefusket. Jag önskar också få svar på de frågor som Ingela Thalén har ställt och som ministern inte har besvarat.

Fru talman! Jag tror inte att det finns skäl att ifrågasätta kompetensen. Jag vill ifrågasätta viljan hos regeringen att åstadkomma lösningar på det gigantiska problem som arbetslösheten utgör.

Det har nu gått tio veckor sedan AMS slog larm om situationen och ville använda pengarna på ett mer effektivt sätt och få ett regelsystem som gör detta möjligt.

Vi hade en debatt här i mitten av december då jag ställde frågan om hur det går med AMS framställan. Vi fick inget svar. Det har gått sex veckor sedan dess, och vi har fortfarande inte fått något svar. Jag ansluter mig till dem som här har efterlyst svar.

Det sämsta av allt är att man inte får något som helst besked. Det innebär en stagnation i ROT-programutvecklingen. Att det finns behov vet vi. Jag fick i dag en tidskrift från Byggentreprenörerna, där det pekas på att man räknar med att ombyggnadsvolymererna faller med hela 35 % under hela 1994. Det framgår av artikeln att behoven är gigantiska.

Nu hänvisar Börje Hörnlund till en vändning i ekonomin. Men det alarmrande är att sysselsättningen inte har vänt. Där fortsätter nedgången, framför allt i byggnadsverksamheten. Då undrar man: Varför får AMS inte använda pengarna för ombyggnadsverksamhet, reparationer och tillbyggnader, som det finns ett skriande behov av att göra nu i lågkonjunkturen då det finns medel? Varför vill arbetsmarknadsministern förhindra AMS från att utnyttja tillgängliga medel, som är anvisade av riksdagen, samtidigt som han stillatigande, tyst och passivt åser att arbetslösheten är på svindlande höga nivåer?

Nu säger Börje Hörnlund att det har börjat gå tyngre att få fram lämpliga åtgärdsplatser hos arbetsgivarna. Det är ingen ursäkt. Arbetsmarknadsministern har medverkat till att det går tyngre också inom AMS verksamhet med att få ut människor i aktiva åtgärder, framför allt utbildning. AMS skrev i mitten av november: "Det senaste årets förändringar av nivån för bidragen har negativt påverkat åtgärdsvolymerna. Det gäller t.ex. beredskapsarbeten och utbildningsbidrag med lån. Det finns också i viss mån en 'konkurrens' mellan de enskilda åtgärderna, t.ex. ALU, ungdomspraktikplatser och beredskapsarbeten, som påverkar volymerna." Det här är åtgärder som regeringen själv är skyldig till. Nu ville AMS i november pröva andra vägar. Men det fick man inte för regeringen, och frågan är varför.

Avslutningsvis säger Börje Hörnlund i sitt interpellationssvar att han har försäkrats om att AMS kommer att göra allt för att medverka till en förbättring av arbetsmarknaden. Man skall arbeta med full kraft, heter det. Min undran är: Har inte AMS arbetat med full kraft? Vad är det som skall förändras? Är det här uttryck för ett misstroende mot AMS hittillsvarande verksamhet? Jag tycker det vore välgörande att få besked om detta. På vad sätt skall AMS nu kunna spänna musklerna ytterligare för att med nuvarande regelsystem förändra situationen radikalt, när man av regeringen inte tillåts att ändra regelsystemet och pröva nya metoder?

Jag vill också anknyta till vad Hans Andersson sade om utbildningsvikariatet. Jag noterar att regeringen där har infört ett tak. Nu slår man i det taket. Men ännu mer anmärkningsvärt är att regeringen föreslår att det ta-

ket, som är på 1 miljard för närvarande, skall sänkas till 684 miljoner nästa år. Det betyder att det blir ännu färre utbildningsvikariat. Det är faktiskt en verksamhet där man nu har lyckats få till stånd en viss ökning av efterfrågan. Men då sätter regeringen ett lägre tak. Det måste innebära att den medvetet begränsar en väldigt viktig arbetsmarknadspolitisk åtgärd, som i hög grad medverkar till att öka kompetensutvecklingen. I en uppåtgående konjunktur är det väl knappast någon arbetsmarknadspolitisk åtgärd som är så bra och så angelägen som just kompetensutveckling?

Anf. 15 Arbetsmarknadsminister BÖRJE HÖRNLUND (c):

Fru talman! Det är nu ungefär en månad sedan vi i ett par dagar diskuterade de här frågorna i denna kammare. Då skulle socialdemokraterna rädda Sverige genom en momssänkning med 5 %. Över juldagarna försvann förslaget.

Hela hösten har jag mött demonstrationer anordnade av socialdemokrater och LO. Vi socialdemokrater återför arbetslöshetsförsäkringen till 90 % och vi tar bort karensdagarna, sade man. Socialdemokraterna har egentligen rakt upp och ned lurat människor. Det var tur att demonstranterna fick resan hit betald och traktamente för att bära alla dessa skyltar. Jag tycker uppriktigt sagt att socialdemokraterna skall visa litet ödmjukhet.

Egentligen härrör Sveriges problem till fullo från senare delen av 1980-talet och beror också delvis på internationell lågkonjunktur. Ni uppträder ungefär som Castro som lät tideräkningen börja vid revolutionen 1959. Ni börjar er tideräkning den 4 oktober 1991, när den nya regeringen tillträdde.

Då gick allt åt fel håll. I september 1991 varslades 6 600 personer i industrin. Nu har det vänt. I december 1993 var det bara 1 200 personer som varslades. Det är bara en femtedel av det antal som varslades under er sista månad i regeringsställning. Trenden för lediga platser är likadan. Det är faktiskt så att alla kurvor, hur man än letar, gick alldeles åt fel håll under senare delen av er regeringstid.

Det här är ungefär som ett snöskred som man ställs för att ta emot. Det görs inte utan vidare, utan det tar tid att stoppa skredet. Låt mig då notera att alla kurvor nu är på väg upp. Men det är en lång väg tillbaka som egentligen skulle kräva en annan opposition än den socialdemokratiska. Det är faktiskt så att det här måste ske i ordinarie sektor. Signalerna om framtidstro som man ger till näringslivet, till de små och medelstora företagen, är utomordentligt viktiga. Där ger Socialdemokraterna fel signaler.

I dag är byggkostnaderna ungefär 30 % lägre än vad de var när de var som högst. Räntan är lägre än på många år. Mitt råd är: Passa på att investera nu! Det är viktigt. I det här skedet är det också väldigt viktigt att Arbetsmarknadsverket till fullo går ut till företagen med budskapet att byta ut övertiden, jobba med rekryteringsstöd och liknande.

Georg Andersson frågade om AMS och länsarbetsnämnderna. Jag talade med en länsarbetsnämndsdirektör i morse. När sammankomsten avslutades, sade han att alla var eniga om att man skulle ta i, eftersom det finns mycket att göra med det åtgärds paket som föreligger.

En anledning till att Arbetsmarknadsverket har stora pengar i dag är den utomordentligt låga volymen under juli, augusti och september. Då uppstod

mycket stora överskott. Det beror väl på att man behövde hämta sig litet grand, men det beror också på att det fanns regler som innebar nedskärningar i ungdomspraktiken m.m. Det får vi lära oss att hantera litet annorlunda till ett annat år.

Hur mycket pengar finns det och hur mycket kommer att gå ut i kontant arbetslöshetsunderstöd? Ja, det beräknar regeringen med jämna mellanrum och lägger fram för riksdagen. Avgörande är litet grand om Arbetsmarknadsverket orkar arbeta upp sina resurser. Mitt krav på Arbetsmarknadsverket är att man skall göra allt för att orka arbeta upp sina resurser.

Hur mycket pengar är kvar? Ja, det beror litet grand på hur man orkar med detta under våren. Det går inte att säga det exakta krontalet för vare sig det ena eller det andra.

När det gäller ROT-framställningen tog, som alla här har sagt, riksdagen över genom sitt beslut om de 600 miljonerna. Svaret till Arbetsmarknadsverket är alltså: För närvarande bereds ingenting annat än det som riksdagen har sagt.

Anf. 16 INGELA THALÉN (s):

Fru talman! Vad går åt? Ja, det beror på, säger arbetsmarknadsministern. Men enligt AMS beräkningar kommer man i alla olika prognoser för sina konjunkturåtgärder att ha kvar ungefär 10 %. Återigen verifierar arbetsmarknadsministern, utan att ens säga någonting, det som sades i Aktuellt i går: Ungefär 2,6 miljarder kronor kommer att vara kvar det här budgetåret. AMS har visat på hur man kan avända de resurserna, de medlen.

Jag vill hänvisa till den skrivelse som AMS och Boverket gemensamt skickade till regeringen den 23 november förra året. Där säger man, efter att ha beskrivit projekt och volymer samt i vilken takt det här skulle kunna genomföras: "Detta innebär att 1,4 miljarder kronor skulle räcka till en total investering på cirka 7 miljarder eller till 25 000–35 000 lägenheter, vilket skulle leda till en sammanlagd sysselsättningsökning på 16 000 årsarbetskrafter under perioden januari 1994 till juni 1995."

Min fråga, och även mitt påstående, kvarstår alltså: Arbetsmarknadsministern och regeringen har avstått från att använda befintliga resurser, så vi får 16 000 fler öppet arbetslösa än vi skulle ha haft om regeringen hade nyttjat de medel som finns.

Socialdemokraterna har pekat på vad som borde göras. Andra partier i riksdagen har också gjort det. Arbetsmarknadsministern verifierar själv här att riksdagen fick ta över när det gällde reparation, ombyggnad och tillbyggnad. Riksdagsledamöterna i de borgerliga partigrupperna fick alltså göra det som regeringen borde ha gjort som ett svar på Arbetsmarknadsstyrelsens skrivelse.

Den här debatten visar ännu en gång att Börje Hörnlund inte har vare sig kontroll över det fögderi som han är satt att vårda eller vilja att kontrollera vad som händer i fögderiet. Det finns medel att använda. Det finns viktiga behov att tillgodose. Det finns arbetslösa som behöver jobben. Men detta stoppas av Börje Hörnlund. Jag tycker att det är ett mycket märkligt sätt att använda de resurser som står till förfogande. Vi har fler arbetslösa än vi

borde ha, t.o.m. med en borgerlig regering. Detta är den slutsats som måste dras av Börje Hörnlunds svar.

Anf. 17 HANS ANDERSSON (v):

Fru talman! Det som har skett är inte någon överraskning. Vi i Vänsterpartiet varnade i våras för att det, med de strukturförändringar när det gäller åtgärderna inom arbetsmarknadspolitiken som arbetsmarknadsministern då genomförde, kommer att bli mindre volymer. Och det har blivit mindre volymer.

Våra farhågor då är exakt de farhågor som Arbetsmarknadsverket verifierar ganska utförligt i sin flerårsansökan från augusti 1993, vilken finns sammanfattad i skrivelsen från den 19 november.

Det här visar på ett oerhört allvarligt problem. Regeringen är – utifrån vad som sker ute på fältet och utifrån beprövade erfarenheter – medveten om vad som kommer att hända om man genomför sin politik. Man får råd och åskanden som går stick i stäv med vad man själv genomför.

Så kommer det ett dåligt resultat – och det pekar vi på. För oss framstår detta som något medvetet. Regeringen har åstadkommit en arbetslöshet som ligger högre än vad som annars hade varit nödvändigt – bortsett från att man låter kommunerna göra neddragningar, bortsett från en obefintlig näringspolitik etc. Men jag skall här hålla mig till arbetsmarknadspolitiken.

Principiellt tycker jag att det är nästan obehagligt att vi har sådana här debatter, därför att det handlar om ett slags trots från arbetsmarknadsministerns sida. Med helt öppna ögon genomdriver han en situation som leder till högre arbetslöshet och sämre kompetens än vad som annars hade varit möjligt att åstadkomma.

Därför påminner jag återigen om frågorna om orsakerna. Jag skulle vilja att Börje Hörnlund själv verkligen försökte analysera orsakerna till det som har hänt och som strider mot prognosen i regeringens egen proposition.

Vi har fel åtgärdsprioritering. Vi har för litet av kompetensutveckling och utbildning. Vi har fel incitament. Det här är delvis orsaken till att det är som det är.

Satsa på kompetenshöjning! Det är det första budet i arbetsmarknadspolitiken. Om vi inte kan så att säga fylla resurserna med kompetensutveckling, satsa då på investeringar! Det har varit vår linje. Det gäller investeringar i industri och näringsliv samt inom byggsektorn. Upprätthåll dessutom sysselsättningen i kommunerna! Något så vansinnigt som att slänga ut människor från vettig verksamhet i kommunerna och i stället erbjuda dem sysselsättningsterapi – t.ex. i kommunerna, med den rundgång som det innebär när det gäller ekonomiska medel – leder inte till något som är positivt för sysselsättningen. Däremot får det negativa effekter för den offentliga ekonomin.

Fortfarande efterlyser jag svar på Ingela Thaléns frågor och på min fråga om begränsningen för utbildningsvikariat.

Anf. 18 GEORG ANDERSSON (s):

Fru talman! Arbetsmarknadsministerns uppträdande och agerande är närmast beklämmande i den här situationen. Hundratusentals människor går ju arbetslösa. Byggarbetslösheten överstiger 50 % i vissa län. Det finns objekt

att ta itu med. Det är omvittnat av alla. Det finns också pengar hos AMS. Dessutom tycker en enig styrelse och verksledningen på AMS att man nu borde tillåtas använda en del av de här pengarna för att stimulera ROT-projekt i fråga om bostadsbyggandet.

I den situationen är arbetsmarknadsministern passiv. Han svarar inte. När han tvingas uppträda i kammaren flyr han till en falsk historieskrivning av 80-talet. Den berömda svarta boken tas fram. Den har vi sett vid alla arbetsmarknadsministerns framträdanden när han har ett koncept, inövat sedan länge, för att tala om att allt elände som nu drabbar människor beror på Socialdemokraternas politik på 80-talet. Ingenting tycks bero på regeringens agerande nu.

Jag noterade för en tid sedan att Centerns partiordförande skröt med att regeringens ledamöter ägnade nätter åt att diskutera allvarliga och svåra frågor i regeringskansliet. Vi gör det inte för nöjes skull, sade han.

Jag undrar: Har man i regeringskansliet eller på Arbetsmarknadsdepartementet ägnat någon natt åt att diskutera arbetslöshetssituationen? Alla kurvor pekar uppåt, säger arbetsmarknadsministern. Men nog har väl arbetsmarknadsministern sett kurvan över arbetslösheten. Den kurvan är inte positiv. Arbetslösheten ligger ju kvar på en skrämmande hög nivå.

Det är klart att arbetsmarknadsministern på sätt och vis har rätt: Det krävs en annan opposition, därför att det krävs en annan regering. När det blir en annan regering blir det ju en annan opposition.

Det är ändå regeringen som måste regera landet. Om de förslag som vi har lagt fram i opposition hade tillvaratagits hade situationen varit bättre. Men problemen hade inte varit lösta.

"Mitt råd är, passa på och investera!" säger arbetsmarknadsministern nu. Det är ett allmänt råd till marknaden. Men var finns regeringens aktiva insatser i form av stimulanser? Nu tar vi i, säger man på AMS. Det är vad arbetsmarknadsministern vill trösta oss med. Man har tagit i med fulla krafter på AMS under de här två tre åren. Jag har stort förtroende för de tjänstemän som arbetar inom AMS. Jag tycker att det är snudd på misstroende från arbetsmarknadsministerns sida när han gör gällande att om man bara spänner musklerna litet till kan man förbättra situationen inom AMS.

Anf. 19 LAILA STRID-JANSSON (nyd):

Fru talman! Jag såg inte på Aktuellt i TV i går. Där sade man tydligen att det förmodligen skulle vara 2,6 miljarder kvar vid budgetårets slut. Det tror jag är mycket lågt räknat. Snarare torde det röra sig om 6-7 miljarder. Facit får vi väl inte förrän i vår.

Men jag skulle fortfarande vilja ha svar på de frågor jag ställde. Den första gällde varför man har begärt samma anslag, när man uppenbarligen har kolossalt svårt att göra av med de pengar som budgeterats för det här året. Varken ALU eller ungdomspraktiken kommer att belasta detta konto. Den frågan vill jag ha svar på.

Jag frågade också om kraven på AMS kompetens att aktivera är tillräckliga. Vidare frågade jag vad man skall göra för att komma åt svartjobben.

Jag skulle vilja be ministern att vara vänlig och svara på de här frågorna. Jag skulle även vilja veta vilka otraditionella insatser ministern ämnar göra

för de resterande pengarna. Jag håller fullständigt med om att man måste sätta in dem i ROT-åtgärder. Man kan restaurera vägar. Det finns mängder av små vägar i Norrlands inland som behövs för att t.ex. massaindustrin skall kunna frakta timmer till kusten. Där kunde man sätta in resurser. Man har ju uppenbarligen pengar över. Jag tycker att det är upprörande att man inte använder sig av dem.

Anf. 20 Arbetsmarknadsminister BÖRJE HÖRNLUND (c):

Fru talman! Vi fick ändå ta över, Georg Andersson, när precis allt gick rakt ner. På två år har alla kurvor vänt. Alla seriösa debattörer vet att det tyvärr tar litet tid att återgå till en fullgod ordinarie arbetsmarknad. Men detta är det övergripande målet.

Det jag menar med en liten aning självkritik, inte mycket, är att det som var hela klokheten för en månad sedan, att sänka momsens med 5 %, nu är borta. Då man ville öka budgetunderskottet med ytterligare ca 40 miljarder, lägga på 7 miljarder mer till rekryteringsstöd, när Arbetsmarknadsverket till fullo gör upp runt 50-procentsnivån, fast de har rätt att gå till 65 %, då ville ni gå upp till 80 %. Jag skulle inte kunna vara lika nöjd om jag satt på er stol.

Med kommunerna träffar Arbetsmarknadsverket nu avtal efter avtal. Man har nog gjort insatser för i runda tal ett par miljarder kronor. Där sker väldigt mycket via kompetensutveckling. Det är inget dåligt arbete att få vikariera på ordinarie tjänst under den tid detta sker. Det är utan tvivel en fullgod verksamhet. Att det uppstår en liten brist i utbildningsvikariatens ena del är ett problem som kommer att lösas.

Ni påstår också att det inte går bra att ta ut en liten avgift i ungdomspraktiken. Förra veckan träffade jag 15 ungdomsförmedlare, som var samlade i ett län. De sade att det går alldeles utomordentligt bra. De var fyllda av goda förhoppningar.

Dessutom använder ni er tid till att skälla ner en mängd åtgärder. Det råkar vara de åtgärder som leder till flest jobb efteråt. Tänk om ni kunde kosta på er att positivt vara med och arbeta för åtgärderna. Då skulle vi ha lättare att få upp volymerna.

Det kommer nu att satsas pengar på att informera arbetsgivare, och därmed hela svenska folket, om ungdomspraktik, ALU-möjligheter samt kombinationen övertid och sänkta arbetsgivaravgifter i form av GAS.

Min sammanfattande bedömning är att framför allt den socialdemokratiska politiken leder till färre ordinarie jobb. Jag är inte riktigt säker på att man når högre med tillfälliga AMS-arbeten heller.

Jag tycker inte att det är något fel – när man lånar motsvarande 60 000–70 000 per arbetande i vårt land på ett enda år och följande år skall betala 20–25 miljarder ytterligare i ränta på det – att man eftersträvar att få ut så mycket som möjligt av olika arbetsmarknadsåtgärder. Det är inget önskemål att kasta ut 7 miljarder till på ett rekryteringsstöd, när man inte får ut ett enda dugg mera av det hela. Sådant borde leda till litet självkritik.

Jag besöker också arbetsförmedlingar. Jag får signaler om att en hel del av dem är på väg att arbeta upp sin kvot. När de hör att det inom Arbets-

marknadsverket kanske finns något att omfördela säger de: Kan vi då få mer? Det är den processen som jag vill ha i gång.

Det är jobbigt att ha så stor procent av folket utanför ordinarie arbetsmarknad. Det finns gränser för vad Arbetsmarknadsverket orkar med. Jag hoppas att det en tid till går att ta i så att man kraftigt kan minska den öppna arbetslösheten, men jag vet inte. Det beror på hur olika kommuner och olika små arbetsgivare ställer upp.

De tre första dagarna i denna vecka minskade den öppna arbetslösheten med ca 6 500 personer. Antalet utan arbete minskade med över 7 000 personer. Antalet i åtgärder ökade med ungefär 5 000. Det är en mycket bra trend. Detta innebär att det också är färre som kommer utanför den ordinarie arbetsmarknaden. Jag kan med anledning av inläggen om arbetsmarknadsutbildning också trösta med att säga att den på tre dagar ökade med över 3 000 platser och nu är uppe i ca 60 000.

Anf. 21 INGELA THALÉN (s):

Fru talman! Börje Hörnlund återkommer ständigt till debatten om att det är socialdemokraterna som är ansvariga för de 600 000 som är arbetslösa i dag. Återigen – efter lika många gånger – vill jag tala om att Socialdemokraterna hade påbörjat och tillsammans med några partier i riksdagen genomfört ett antal åtgärder. Om inte den borgerliga regeringen hade fört en högkonjunkturpolitik, skulle vi ha varit mycket bättre rustade i dag än vi nu är. Den borgerliga regeringens högkonjunkturpolitik gjorde att ekonomin störtök redan de första månaderna hösten 1991.

Nu talar vi, Börje Hörnlund, om det innevarande årets medel, 2,6 eller 3,5 miljarder kronor. Det är inte nog med detta. Enligt det förslag som regeringen nu har lagt fram håller ni inne över 2 miljarder också i årets budget. Detta gör ni trots att redovisningen av anslaget visar att man inte når upp till mer än drygt 30 % när det gäller anslag för beredskapsarbete och rekryteringsstöd. Man når inte upp till mer än 6 % när det gäller högskolepraktikanter, knappt 5 % när det gäller bidrag till utbildning i företag, osv, sammantaget bara 27 %.

Börje Hörnlund säger här att det finns gränser för vad AMS orkar med. AMS har ju visat på att man orkar med ett antal åtgärder, men regeringen säger nej till den åtgärd som AMS har påpekat borde kunna vidtas.

Nu vill jag fråga Börje Hörnlund, och nu har Börje Hörnlund återigen en möjlighet att svara: Vad är prognosen för kontantstödet innevarande år? Förra året utgjorde utbetalningarna 42 miljarder och budgetmedel till AMS 28 miljarder, dvs. nästan dubbelt så mycket i kontantstöd.

Börje Hörnlund vill hålla inne 2 miljarder i årets budget. Vad är Börje Hörnlund och regeringen ute efter? Först håller man inne 2,6 miljarder, sedan ytterligare 2 miljarder. Vad är det, Börje Hörnlund, som skall finansieras med dessa medel? Är det en händelse som ser ut som en tanke att det s.k. vårdnadsbidraget enligt regeringen också kostar 2,6 miljarder?

Använd resurserna till att öka kompetensen, och använd resurserna till investeringar i kommunerna, sade Hans Andersson. Jag delar denna uppfattning. Den passiva politiken har tagit över den aktiva. Kontantstödet har blivit det dominerande inslaget i svensk arbetsmarknadspolitik. Börje Hörn-

lund administrerar en arbetslöshet som vida överstiger de 6 % han själv en gång satte gränsen vid. Detta är inte acceptabelt. Jag delar Georg Anderssons uppfattning, att det behövs en annan regering. Därmed får vi också en annan opposition.

Anf. 22 HANS ANDERSSON (v):

Fru talman! Låt mig först säga att den som ser på Vänsterpartiets budgetförslag, ekonomiska politik, näringspolitik och arbetsmarknadspolitik inte skall behöva se de tvära kasten. Jag är också förvånad över att Socialdemokraterna har tänkt om när det gäller arbetslöshetsförsäkringen. Det är mycket bekymmersamt sett ur arbetarrörelsens synpunkt.

När det gäller kommunerna har jag inte uppfattat att några åtgärder för 2 miljarder kronor har satts i gång, däremot att det träffats 13 avtal omfattande 12 000 personer för en kostnad av ungefär en halv miljard. Det är möjligt att arbetsmarknadsministern tänkte på den totala volymen av åtgärderna – det kommer ju betydande bidrag från landsting och kommuner till att hålla kvar människor i den viktiga sektorn, ge utbildning och höja kompetensen i stället för att kasta ut människorna i öppen arbetslöshet med kontantstöd eller i någon form av enklare åtgärd.

När det gäller ROT-program finns det förslag. Det finns definierade objekt över hela landet. Vi har föreslagit åtgärder tidigare. Socialdemokraterna och Ny demokrati har gjort det. Vi har föreslagit ytterligare ROT-åtgärder för nästa budgetår. Det finns pengar. AMS har beredskap. Varför kommer det ingenting? Jag får inget begripligt svar. Det är trots allt nyttigheter som kommer till stånd. Vi förbättrar skolor och daghem. Vi minskar allergiproblem. Vi kan rädda delar av en bransch i förfall och få i gång sysselsättning. Det finns ingen anledning att smita undan svaret.

Jag tackar för svaret att man skall lösa frågan om utbildningsvikariaten. Jag hoppas att det inte betyder att den löses så att man helt enkelt kapar utbildningsbidragen eller minskar dem utan att man löser den genom att vidga den ram på 1 miljard som i dag gäller.

Sedan måste regeringen på allvar ta itu med frågan om åtgärdernas kvalitet. AMS, Riksdagens revisorer och arbetsmarknadsforskningen påpekar det. Vänta inte med den här frågan och lägg över den i den utredning kring arbetsmarknadspolitik som skall komma i gång och som jag tycker det finns ett mycket stort behov av. Men man måste kunna göra någonting mera operativt i dag.

Det är sant att när konjunkturen vänder ökar inte sysselsättningen på en gång. Just därför är arbetsmarknadspolitiken så viktig. Det är just därför det finns stora resurser att lägga på arbetsmarknadspolitik, som inte följer marknadens och konjunkturens svängningar.

Arbetslinjen måste hävdas. Kontantlinjen skall undvikas. Kvaliteten på åtgärderna måste höjas. Nu säger ministern att människor ju trots allt får jobb – de får ungdomspraktik och liknande. Det är inte så konstigt; så börjar ju varenda ungdom. Det är genom ungdomspraktik som vi har fått till stånd ett slags informell provanställning. Någonstans kommer de människor ifrån som anställs, och de kommer därifrån regeringen har satt in dem.

Anf. 23 Arbetsmarknadsminister BÖRJE HÖRNLUND (c):

Fru talman! Ingela Thalén nämner att 2,6 miljarder hålls inne. Hon menade väl att AMS av erhållna medel inte gör av med 2,6 miljarder. Pengarna hålls alltså inte inne av regeringen. Som bekant har Arbetsmarknadsverket stor frihet att prioritera mellan olika åtgärder.

Det meddelades mig på den nämnda konferensen att t.ex. bidrag för att starta eget, som var högt prioriterat i innevarande års budget, troligtvis kommer att fördubblas. Det kan Arbetsmarknadsverket göra med egna prioriteringar.

Däremot är det riktigt att 1,9 miljarder tills vidare hålls inne och inte läggs ut på Arbetsmarknadsverket. Jag kan garantera Ingela Thalén att det inte har någonting med vårdnadsbidraget att göra. Det gäller att hitta bästa möjliga verksamhet att använda medlen till.

Jag är icke beredd att ange någon exakt summa när det gäller kontantstödet. Det beror faktiskt en del på hur Arbetsmarknadsverket orkar öka verksamheten, hur konjunkturutvecklingen blir. Jag är för egen del rätt övertygad om att olika prognosmakare gör en del felbedömningar. Det går bättre och snabbare i en uppgångsfas än vad man bedömer.

Här får man höra att det just inte är några åtgärder på gång, när vi har långt mer än någon gång tidigare. Det kom till bara i fjol höst 90 000 nya utbildningsplatser. Här har vi litet med den socialdemokratiska matematiken att göra. Socialdemokraterna gick ut och sade att de ville ha fler. 50 000 gymnasieplatser skulle det bli. Vi sade: det når man inte. Det visar sig i facit att det blev ungefär hälften. Om man gör summeringen på ämnesområde efter ämnesområde på det här sättet, kan man utåt framstå som handlingskraftig. Men det finns ingen verklighet bakom siffrorna.

Jag kan säga till Vänsterpartiet att faktum är att siffrorna inte ändras varje månad, som det stora partiet gör, och det är väl bra. 2 miljarder kronor var det belopp som AMS ledning och länsarbetsnämndsdirektörer redovisade att de var på väg att få fram tillsammans med kommuner och landsting. Man var mycket offensiv, och det är väl bra.

Överläggningen var härmed avslutad.

9 § Svar på interpellation 1993/94:78 om näringspolitiken

Anf. 24 Näringsminister PER WESTERBERG (m):

Fru talman! Bo Bernhardsson har frågat mig bl.a. om jag är beredd att ta tillbaka det näringspolitiska initiativet från Arbetsmarknadsdepartementet. Frågan är framställd mot bakgrund av att Bo Bernhardsson anser att Näringsdepartementet har bedrivit en nedrustning, samtidigt som Arbetsmarknadsdepartementet har vidtagit näringspolitiska åtgärder.

Jag vill först erinra om att regeringen är ett kollektiv med ett samlat ansvar för den förda politiken. Förslag från regeringen läggs fram efter erforderligt samråd mellan berörda statsråd och departement.

Dessutom är det viktigt att betona att regeringens grundläggande näringspolitik koncentreras på generella åtgärder, i syfte att förbättra näringsklima-

tet, släppa fram privata initiativ och få fart på bl.a. nyföretagandet. Den förda småföretagspolitiken liksom näringspolitiken i övrigt omfattar skilda områden och medför insatser av många olika departement.

Inom Finansdepartementet bereds frågor om bl.a. skatter och kreditmarknad. På Arbetsmarknadsdepartementet handläggs frågor om t.ex. arbetsrätt och regionalpolitik. Utbildnings- och forskningsfrågorna faller i huvudsak inom Utbildningsdepartementets ansvarsområde. På Näringsdepartementet handhas en rad företagsfrågor – både frågor av mer generell karaktär såsom främjande av konkurrens, avregleringar, vissa FoU-frågor och frågor om mer riktade insatser till grupper av företag, t.ex. riskkapital och rådgivning.

En rad åtgärder har vidtagits på dessa olika områden. Som exempel kan nämnas att skatter och avgifter för företagen har sänkts med ca 40 miljarder kronor. På områden som arbetsrätt och offentlig sektor har riksdagen beslutat om åtgärder som skall leda till avreglering och förbättrad konkurrens.

För att förbättra möjligheterna för de små företagen att få tillgång till riskvilligt kapital har regering och riksdag genomfört flera förändringar. Hela 6,5 miljarder kronor har tillförts bl.a. nya riskkapitalbolag med uppgift att förstärka små och medelstora företags kapitalbas. Ett system med s.k. nyföretagarlån har införts efter tysk förebild.

Vidare har riksdagen nyligen beslutat att utvecklingsfonderna skall ersättas av utvecklingsbolag, vilket kommer att bidra till en effektivare rådgivning och finansiering av småföretagen i olika delar av landet. En tidigare beslutad indragning av fondernas finansieringsresurser har stoppats. På grundval av regeringens forskningsproposition våren 1993 har Närings- och teknikutvecklingsverket inlett flera särskilda FoU-satsningar som rör små och medelstora företag. Därutöver aviseras i 1994 års budgetproposition olika åtgärder för att främja innovationer.

Bo Bernhardsson har i sin interpellation koncentrerat sig på vissa riktade insatser som vidtagits efter beredning av just Arbetsmarknadsdepartementet. Det gäller bl.a. regionalpolitiska insatser för att stödja företag med ca 2 miljarder kronor per år och starta-eget-bidrag med ca 0,5 miljarder kronor per år liksom en rad andra, mindre kostsamma projekt som ofta innebär ett samarbete mellan de näringspolitiska organen och Arbetsmarknadsverket. Men sådana åtgärder utgör således en mycket begränsad del av allt som gjorts för att stimulera företagen under de senaste två åren.

Det finns dessutom två speciella skäl till att en rad regeringsförslag som berör små och medelstora företag under senare tid har beretts och lagts fram på initiativ av Arbetsmarknadsdepartementet. För det första flyttades ansvaret för de regionalpolitiska frågorna hösten 1991 över från det dåvarande industridepartementet till Arbetsmarknadsdepartementet. För det andra har Sverige gått igenom en djup lågkonjunktur med betydande arbetslöshet som följd, vilket har krävt extraordinära insatser.

Jag kan dock inte hålla med Bo Bernhardsson om att näringspolitiken har rustats ned. Den har tvärtom rustats upp men samtidigt ändrat karaktär.

Anf. 25 BO BERNHARDSSON (s):

Fru talman! Jag vill börja med att tacka för det svar som jag har fått av näringsministern. Nu innehöll svaret knappast några stora överraskningar.

Näringsministern håller alltså inte med mig om att näringspolitiken i Sverige har rustats ned, och det hade jag inte väntat mig heller. Han hävdar i stället att den har rustats upp men att den, som ministern uttrycker det, samtidigt har ändrat karaktär. Detta tolkar jag så att näringsministern kanske ändå ville ha sagt att det kan vara svårt att känna igen upprustningen i näringspolitiken som just näringspolitik på grund av att den har ändrat karaktär. Så är det alldeles säkert. Jag tror nämligen inte att det finns många i det här landet som är beredda att hålla med om den beskrivning som innebär att näringspolitiken har rustats upp under Per Westerbergs tid. Själv tror jag inte heller att detta att man inte är beredd att skriva under på den beskrivningen bara beror på att det är svårt att känna igen den och på att politiken har ändrat karaktär.

När näringsministern tillträdde deklarerade han omedelbart att staten helst inte skulle bedriva någon näringspolitik i form av s.k. selektiva åtgärder. I stället skulle man förlita sig på marknaden och marknadens självläkande krafter. Dessa skulle klara av t.ex. riskkapitalförsörjningen. Utgångsbudet från näringsministern var att utvecklingsfonderna skulle avvecklas. Statens insatser på det området och även på andra områden via NUTEK och näringspolitiska organ skulle bantas och minimeras. I stället skulle marknaden få ökat svängrum. Detta var – och det är nog märka – i ett läge då Sverige var på väg in i en synnerligen svår lågkonjunktur och industrikris.

Man kan dock konstatera att näringsministern har genomfört sin och Moderaternas politik så långt han har förmått. Men det finns ju också andra krafter i regeringen och dessutom en verklighet utanför kanslihuset, vilken bl.a. har gjort att han inte har nått ända fram när det t.ex. gäller att lägga ner utvecklingsfonderna.

Genom att framställa denna interpellation har jag velat peka på det absurda i att samtidigt som denna nedrustning har skett när det gäller selektiva näringspolitiska insatser har någonting som är mycket likt selektiva näringspolitiska insatser byggts ut inom ramen för arbetsmarknadspolitiken. Näringsministern själv nämner starta-eget-bidragen, som alltså uppgår till 500 miljoner kronor. Enbart denna åtgärd motsvarar mer än hela den summa som samtliga utvecklingsfonder har till sitt förfogande för sin rådgivningsverksamhet. Man kan fråga sig hur stor den arbetsmarknadsinsats skulle ha behövt vara om Westerberg skulle ha lyckats med att lägga ned utvecklingsfonderna.

Detta är bara en av de arbetsmarknadspolitiska åtgärder som länsarbetsnämnderna nu bedriver och som till förvillande likhet faktiskt ser ut som näringspolitik. Länsarbetsnämnderna driver uppfinnarverkstäder, men inom Näringsdepartementets område har näringsministern och riksdagens majoritet bestämt sig för att skära ner stödet till uppfinnarna. Ännu i dag har man inte lämnat något förslag om hur stödet till uppfinnare skall ökas eller hur det som kallas innovationsprocessen skall stärkas.

Inom ramen för arbetsmarknadspolitiken bedrivs dessutom certifieringsprojekt med sikte på att hjälpa små och medelstora företag med att leva upp till de krav som ställs i ISO 9 000. Det bedrivs projekt med lokala tekniktachéer. Det bedrivs utbildning av marknadsförare, exportrådgivningsverksamhet, projekt som syftar till att få ut fler civilingenjörer till små och medel-

stora företag, m.m. Jag måste erkänna att detta till en del är naturligt, eftersom arbetsmarknadspolitiken och länsarbetsnämnderna har till uppgift att erbjuda meningsfulla åtgärder för arbetslösa civilingenjörer och tekniker, och sådana finns det ju många av i det borgerligt styrda Sverige.

Man måste dock fråga sig om huruvida omfattningen på denna verksamhet är rimlig. Den framstår onekligen som en nästan överklig paradox mot bakgrund av att de reguljära näringspolitiska instrumenten samtidigt har försvagats. Som jag ser det är detta utmanande med hänsyn till att näringsministern och den borgerliga riksdagsmajoriteten samtidigt som den arbetsmarknadspolitiska delen har byggts ut har röstat nej till en rad förslag som Socialdemokraterna har lagt fram om att stärka stödet till små och medelstora företag just när det gäller teknikutveckling, marknadsföring, exportsatsningar osv.

Arsenalen av arbetsmarknadspolitiska insatser med näringspolitisk inriktning framstår rent av som absurd med tanke på att den här regeringen och Per Westerberg samtidigt har vägrat att bedriva en offensiv sysselsättningspolitik. Man har envist sagt nej till att stimulera hemmamarknaden, och man har konsekvent rustat ner just de selektiva insatser som jag anser vara själva näringspolitikens kärna. I stället har man valt att låta AMS och länsarbetsnämnderna bedriva och bygga ut något som liknar selektiv näringspolitik.

Anf. 26 Näringsminister PER WESTERBERG (m):

Fru talman! Jag blir ganska upprörd när jag hör uppgifter om att vi skulle vilja lägga ner utvecklingsfonderna. Varken någon enda motion som jag tidigare har varit med om att skriva under eller regeringen har syftat till detta, utan vi vill reformera utvecklingsfonderna och göra dem effektivare och mer slagkraftiga. Det är alltså inte ett sant påstående som Bo Bernhardsson gjorde i sitt inlägg.

Det är riktigt att vi inom näringspolitiken inte bedriver någon sysselsättningspolitik, utan vi försöker stärka det svenska näringslivet så, att det skall bli konkurrenskraftigt, kunna expandera och ha förmåga att bära upp den svenska välfärdsstaten. Detta gör vi framför allt inte genom konsumtion utan genom investeringar i framtiden, i forskning och utveckling, i kompetensutveckling, i industrin, i infrastruktur, i industrirelevant forskning och genom en rad andra olika insatser.

Under dessa två och ett halvt år har vi sänkt beskattningen av produktionen, dvs. av företagen, med över 40 miljarder. Vi har tagit de första stegen till en reformering av arbetsrätten. Vi har med löntagarfondsmedel gjort en av de största satsningarna i norra Europa på industrirelevant forskning. Vi har byggt ut teknikbrotstiftelser för att "gifta samman" forskningsresultaten på högskolorna med entreprenörer och småföretagare. Vi har fördubblat industrifonden med en nyföretagarfond för nya företag och nya produkter. Vi har reformerat utvecklingsfonderna för att få ut deras lånekapital i arbete i företagen och för att få dem dominerade av företagare och inte av politiker. Vi skall under våren lägga fram förslag om innovationscentrum för att hjälpa nya produkter och nya företag att komma fram. Vi har skapat en riskkapitalstruktur som har placerat över 1 miljard i mindre och medelstora företag under det första verksamhetsåret. Vi håller på att titta på ytterligare saker

som kan bidra till att stärka förnyelsen av det svenska näringslivet. Därutöver har vi från företagen och olika företagarorganisationer inhämtat förslag på olika typer av avregleringar som kan underlätta för företagen. Till 90 % kommer dessa avregleringar att vara verkställda eller under verkställande fram till augusti månad innevarande år. Vi är på väg att lägga fram ett förslag om att reformera elmarknaden för att därmed stärka svenskt näringslivs konkurrenskraft. Vi har fått igenom en ny konkurrenslag som också stärker svensk konkurrenskraft och som därmed är bra för landet som helhet. Totalt sett går vi igenom område för område.

Jag kan även nämna att det i år kommer att lämnas förslag till förbättringar av konkurslagen, vilka är ägnade att ta bort en del osund konkurrens. Det görs stora satsningar i infrastrukturen som också stärker företagen.

Detta löper över ett antal departement, allt i syfte att Sverige skall få det mest konkurrenskraftiga näringsklimatet. Men jag medger gärna att detta i stor utsträckning är generella åtgärder för att höja teknikinhållet och kompetensinhållet i svenska produkter för att vi i Sverige skall få sådana lönelägen som företagen orkar bära. I praktiken har vi alltså genomfört hela det program som Småföretagarnas riksorganisation och Industriförbundet framförde vid föregående val och som de såg som nödvändigt för näringslivets återhämtning. När jag ser till sammanställningen av allt som görs eller genomförs noterar jag att Socialdemokraterna har röstat nej på nästan varanda punkt. T.o.m. kommunisterna har stött oss mera i förbättrandet av företagens position.

Till sist noterar jag också att det är generella åtgärder som är det centrala, att få ned ränta och inflation, att få ner de generella kostnaderna för företagen när vi nu har en av de lägsta räntenivåerna och inflationsnivåerna på mycket länge i Sverige, vilket stärker företagen och deras utveckling. Självfallet är det inte selektiva industristödsinsatser som vi gör. Vi syftar till att stärka alla företag genom att ge dem det mest konkurrenskraftiga näringsklimatet. Jag vågar säga att vi har kommit en mycket bra bit på den vägen.

Anf. 27 BO BERNHARDSSON (s):

Fru talman! Näringsministern blir upprörd när jag påstår att ambitionen och utgångspunkten var att lägga ner utvecklingsfonderna. Jag har inte med mig det dokumentet, men i den första småföretagspropositionen skrevs det uttryckligen att målsättningen var en riskkapitalmarknad utan statlig inblandning. Jag kan inte tolka det på annat sätt – och det finns andra citat som kan underbygga detta påstående – än att målsättningen var att det inte skulle vara någon statlig inblandning och därmed att utvecklingsfonderna skulle avvecklas. Nu blev det inte så.

Det är självklart att näringsministern kan peka på de generella åtgärder som har vidtagits och säga att det bara är dessa som är det som är viktigt. Med det försvarar han att det har skett en nedrustning av de selektiva insatserna. När man går in i en lågkonjunktur och när små och medelstora företag står inför en situation med hårdnande konkurrens är det naturligt att man också ser till att stärka de riktade selektiva insatserna, såsom t.ex. teknikutveckling och marknadsföring. Det hade varit det naturliga. Men i stället slog

man in på en väg som faktiskt innebar en nedrustning av just den delen av näringspolitiken.

Som vanligt framhåller Per Westerberg regeringens insatser när det gäller att sänka skatter och avgifter för företagen. Han borde då ha tillagt att baksidan av det myntet faktiskt är att man har ökat bördan för vanliga löntagare och för vanligt folk.

Jag påstår att det inte skapas några nya jobb genom att Westerberg beviljar sig själv och andra aktieägare stora skattelättnader av det enkla skälet att företagen lever av den efterfrågan som just vanliga människor, vanliga löntagare riktar mot företagen. Dessa har under den här tiden fått känna av stora försämringar, en ökad osäkerhet – det sistnämnda är inte minst väsentligt – och en ökad otrygghet när det gäller jobben och framtiden. Det är detta som är baksidan av de generella insatserna, som Per Westerberg så gärna skryter med.

Visst kan Per Westerberg peka på finanspolitiska, forskningspolitiska och arbetsmarknadspolitiska åtgärder, men poängen är ju att det har skett en nedrustning av näringspolitiken på det område som näringsministern har huvudansvaret för. Det är just detta som är det nya. Det nya är inte att det också bedrivs finanspolitik, skattepolitik och regionalpolitik som kan understödja företag – så har det ju alltid varit – utan det nya sedan Westerbergs tillträde är de signaler som gick ut på att de selektiva insatserna skulle rustas ner och att den typen av näringspolitik inte längre skulle bedrivas. Sedan har det inte gått riktigt så illa, men det som har inträffat har varit illa nog.

Anf. 28 Näringsminister PER WESTERBERG (m):

Fru talman! Jag är fortfarande upprörd när Bo Bernhardsson säger att jag vill avskaffa utvecklingsfonderna. Det har aldrig sagts och kommer inte att sägas. Det är en viss skillnad mellan att säga att vi skall ha en privat riskkapitalmarknad och att vi i annat fall skall ha utvecklingsfonderna kvar. Vi har alltid drivit den linjen, både inom mitt parti, där det är jag själv som har väckt motionerna, och i departementet. Något annat har aldrig kommit på fråga. Jag blir faktiskt ganska upprörd när man misstror mig på mitt ord och när man inte med någonting kan belägga den andra åsikten som man vill försvika pådyvla mig.

Vi vill ha starka utvecklingsfonder, men de skall vara företagardominerade. De skall ha mera karaktär av företagarkrörelse som arbetar delvis på marknadens villkor. Därmed ökar effektiviteten på de insatta medlen.

Sedan blir jag litet förvånad. Jag hade ändå räknat upp alla de åtgärder där kapitalinsatsen i förhållande till vad som gällde tidigare har mångdubbats, varav några har gjorts inom Näringsdepartementets område, som har gjorts för att stärka riskkapitalförsörjning till nya företag, nya produkter och innovationer samt till mindre och medelstora företags möjligheter. Ånyo: teknikbrostiftelserna, stark nysatsning, riskkapitalbolag, fördubbling av industri- och nyföretagarfonden, reformering och förstärkning av utvecklingsfonderna, inrättande av innovationscentrum, en betydande avreglering av mycket av den byråkrati som finns, reformering av konkurrenslagen och elmarknaden samt en rad andra åtgärder som har vidtagits under dessa två och ett halvt år.

Jag måste säga att jag har större förståelse för den förre vice statsministern Odd Engströms yttrande i en debatt i Oslo för något år sedan att den bästa näringspolitiken är en stram finanspolitik. Men det gäller sedan att komplettera den med offensiva framtidssatsningar, med investeringar i forskning och utveckling, i höjning av arbetskraftens kompetens, i infrastruktur i form av vägar och broar, järnvägar, telekommunikationer och flygplatser samt med investeringar för att i Sverige åstadkomma ett näringsklimat där riskkapitalet inte är dyrare än i Tyskland eller i något annat land, så att vi verkligen får investeringarna och jobben till Sverige. Vi skall ha kvalificerade jobb och kvalificerade produkter som orkar bära goda löner.

Fru talman! Vad det egentligen handlar om är om Sverige skall konkurrera med lönenivåerna eller med teknikinnehållet i produkterna och kompetensen i arbetskraften. En av mina främsta målsättningar är att Sverige inte skall bli ett låglöneland. Vi skall i stället konkurrera med kompetent och välutbildad arbetskraft, med goda investeringar i ett väl fungerande samhälle och med en forskningsmiljö där vi får kvalificerade produkter som vi kan ta betalt för, varigenom vi kan bevara svenska lönenivåer och i framtiden kanske också kan få höjda lönenivåer.

Anf. 29 BO BERNHARDSSON (s):

Fru talman! Först beträffande frågan om utvecklingsfonderna: Det kommer nu faktiskt att stå i protokollet att Per Westerberg för en stund sedan sade att regeringens avsikt var att skapa en privat riskkapitalmarknad och att man "i annat fall" skulle ha utvecklingsfonder. Ambitionen var alltså att det skulle skapas en privat riskkapitalmarknad och att utvecklingsfonderna skulle läggas ned. Det var målsättningen, och det kommer uttryckligen att framgå av det protokoll som kommer att finnas efter denna debatt.

Självfallet tycker även vi socialdemokrater att det är viktigt med generella åtgärder för att skapa bra förutsättningar för företagen. En annan sak är att vi sedan inte alltid är överens om vilka de generella åtgärderna skall vara. Men det som diskussionen och interpellationen handlar om är snarare på de selektiva insatserna och det som har hänt på det området i förhållande till vad som händer på det arbetsmarknadspolitiska området. Det är det som den här diskussionen handlar om, och jag vill återvända till den.

Jag skulle vilja ställa några frågor. Har Per Westerberg och regeringen något grepp om omfattningen av de arbetsmarknadspolitiska åtgärder som bedrivs och som ligger mycket nära det som vi kan kalla näringspolitik, ja, som rent av är näringspolitik? Hur många uppfinnarverkstäder finns det t.ex. i landet? Är de åtgärder som vidtas bra utifrån de behov som finns i de små och medelstora företagen? Har Per Westerberg och regeringen i övrigt förberett någon utvärdering av denna verksamhet? Det skulle vara bra att ha till nästa lågkonjunktur, så att man vet om man skall arbeta med den typen av åtgärder eller om man skall använda de normala näringspolitiska instrumenten för att bedriva liknande verksamhet. Det vore intressant att veta. Finns det någon framförhållning och beredskap att ta till sig och utvärdera erfarenheterna?

Det som är unikt med den politik som nu förs är, som jag tidigare sagt, inte att det sätts in generella åtgärder eller att man stimulerar företagande

och skapar bra villkor för företagen, utan det unika är, å ena sidan, att man har en ambition att spara och strama åt i offentlig verksamhet, minimera de politiska ingreppen och låta marknaden ta över alltmer. Man sätter upp ett motstånd mot bedrivande av en selektiv näringspolitik. Å andra sidan växer det nu i stället upp en verksamhet finansierad med en upplåning i Arbetsmarknadsfonden. Det är detta som är det unika och som jag har velat få en diskussion om genom att framställa min interpellation.

Anf. 30 Näringsminister PER WESTERBERG (m):

Fru talman! Jag skall försöka fatta mig kort. Jag tycker att det är något märkligt att Bo Bernhardsson inte vill tro på mina ord när jag mycket klart och entydigt gång på gång säger att det aldrig har funnits någon inriktning på nedläggande av utvecklingsfonderna. I stället försöker han vrida och vända på orden och få det till motsatsen. Det är mycket beklagligt för debattklimatet.

När det gäller olika typer av insatser med medverkan av Arbetsmarknadsstyrelsen vill jag först påminna om att det finns ett nära samarbete mellan Närings- och teknikutvecklingsverket och AMS i ett antal av de projekt som pågår. Vi har god kontroll över vad som sker. Självfallet skall det utvärderas, men det är lika självklart att näringspolitiken inte bedrivs bara i lågkonjunktur. Vi utvecklar näringslivet hela tiden och hjälper, som jag sagt, till genom satsningarna på investeringar i framtiden. Det gäller industrirelevant forskning, kompetensutveckling, kommunikationer och åtgärder för att få ett bra kostnadsläge.

Vi kan nu se att det börjar bli en mycket god utveckling i svenskt näringsliv. Vi har fått ett kraftigt sänkt kostnadsläge, snabbt ökande export, ett av de största exportöverskotten i världen räknat per invånare och mycket stora överskott i bytesbalansen, som visar att kungariket Sverige ånyo börjar gå med vinst. Jag är också glad för detta, eftersom det är den typen av utveckling som vi behöver. Jag hoppas att vi är ense åtminstone på den punkten.

Överläggningen var härmed avslutad.

10 § Hänvisning av ärenden till utskott

Föredrogs och hänvisades
Propositionerna
1993/94:119 till skatteutskottet
1993/94:133 till justitieutskottet

11 § Bordläggning

Anmälades och bordlades
Proposition
1993/94:65 En ändrad lagstiftning för statsanställda m.fl.

med anledning av prop. 1993/94:105 Förslag till tilläggsbudget till statsbudgeten för budgetåret 1993/94

1993/94:Sk33 av Rolf Clarkson (m)

1993/94:K33 av Carl-Johan Wilson och Kenth Skårvik (fp)

med anledning av prop. 1993/94:110 Bättre kontroll över miljöfarligt avfall

1993/94:Jo16 av Jan Jennehag m.fl. (v)

1993/94:Jo17 av Per Olof Håkansson och Ines Uusmann (s)

1993/94:Jo18 av Sven-Olof Petersson (c)

1993/94:Jo19 av Margareta Winberg m.fl. (s)

1993/94:Jo20 av Max Montalvo (nyd)

med anledning av prop. 1993/94:111 Med sikte på hållbar utveckling; Genomförande av besluten vid FN:s konferens om miljö och utveckling – UNCED

1993/94:Jo21 av Lars Svensk (kds)

med anledning av prop. 1993/94:114 Grundlagsändringar inför svenskt medlemskap i Europeiska unionen

1993/94:K13 av Birgitta Hambræus och Tage Pålsson (c)

1993/94:K14 av Gudrun Schyman m.fl. (v)

1993/94:K15 av Thage G Peterson m.fl. (s)

med anledning av prop. 1993/94:115 Valperiodens längd och vissa andra grundlagsfrågor

1993/94:K16 av Sten Andersson i Malmö (m)

1993/94:K17 av Ian Wachtmeister och Harriet Colliander (nyd)

med anledning av prop. 1993/94:116 Normgivningsfrågor på dataskyddsområdet, m.m.

1993/94:K18 av Göte Jonsson (m)

med anledning av prop. 1993/94:117 Inkorporering av Europakonventionen och andra fri- och rättighetsfrågor

1993/94:K19 av Bengt Harding Olson (fp)

1993/94:K20 av Lennart Fremling (fp)

1993/94:K21 av Gudrun Schyman m.fl. (v)

1993/94:K22 av Carl G Nilsson och Hans Dau (m)

1993/94:K23 av Sten Svensson (m)

1993/94:K24 av Berith Eriksson (v)

1993/94:K25 av Ingvar Carlsson m.fl. (s)

1993/94:K26 av Ian Wachtmeister och Harriet Colliander (nyd)

1993/94:K27 av Lars Svensk (kds)

med anledning av prop. 1993/94:121 Kommunernas betalningsansvar för viss hälso- och sjukvård m.m.

1993/94:So39 av Bengt Harding Olson (fp)

med anledning av skriv. 1993/94:127 Invandrar- och flyktingpolitiken
1993/94:Sf23 av Margareta Israelsson och Ingegerd Sahlström (s)

med anledning av förslag 1993/94:TK1 Skrivelse från talmanskonferensen
med överlämnande av Riksdagsutredningens principbetänkande och förslag om författningsändringar

1993/94:K28 av Thage G Peterson m.fl. (s)

1993/94:K29 av Birgitta Hambraeus (c)

1993/94:K30 av Lars-Erik Lövdén m.fl. (s)

1993/94:K31 av Harriet Colliander och Dan Eriksson i Stockholm (nyd)

1993/94:K32 av Stefan Attefall (kds)

med anledning av förslag 1993/94:RR4 Riksdagens revisorers förslag angående den svenska rymdverksamheten

1993/94:N16 av Birgitta Johansson m.fl. (s)

12 § Anmälan om interpellation

Anmäldes att följande interpellation framställts

den 20 januari

1993/94:83 av *Gudrun Schyman* (v) till statsrådet Ulf Dinkelspiel om medlemsförhandlingarna med EU:

Före jul rapporterades det i medierna om genombrott i förhandlingarna med EU. Som grund för rapporteringen låg de presskonferenser som regeringsrepresentanter anordnade samt de pressmeddelanden som sänts ut från UD:s handelsavdelning och Miljö- och naturresursdepartementet. Någon information till riksdagen har inte förekommit, och skriftlig dokumentation från själva förhandlingarna har inte kommit allmänheten till del, bortsett från att Svenska Dagbladet översatte överenskommelsen om utrikes- och säkerhetspolitiken. Som följd av dessa brister florerar nu olika myter och oklarheter i medierna om vad som egentligen uppnåddes i förhandlingarna mellan EU och ansökarländerna. Nedan följer en lista på exempel som bidragit till oklarheterna.

1. Systembolaget bibehålls, hävdade UD tvärsäkert. Vid en genomläsning av de brev från kommissionären Hans van den Broek som regeringen hänvisat till framgår det att breven saknar juridiskt värde vid en prövning som EU-domstolen kan tänkas göra, vilket även professorn i EG-rätt Ulf Bernitz påpekat. van der Broek säger uttryckligen att han inte kan föregripa ett domstolsutslag, men att kommissionen inte på egen hand tänker anmäla det svenska Systembolaget till domstolen. Men vad händer om något EU-land

eller företag anmäler Sverige? Vad som inte heller framkommit är att Sverige i motsats till Norge backade i förhandlingarna; man gav från svensk sida upp övriga delar av alkoholmonopolet, något som i praktiken kan undergräva detaljhandelsmonopolet.

2. Sverige kan använda sig av miljögarantin om EU-länderna inte kommit i kapp Sveriges strängare regler på varuområdet före 1999, är en annan icke-verifierad "framgång" som rapporterats i medierna. Miljödepartementets pressmeddelande antyder att Sverige har fått garantier att fortsätta med strängare regler på de områden där förhandlingarna lett fram till tillfälliga undantag. Men enligt danska tidningen Information och Svenska Dagbladet tog Sverige inte strid i slutskedet för den s.k. miljögarantin enligt Romfördragets artikel 100 A, stycke 4. Miljögarantin har ännu inte prövats av EU-domstolen, och det råder juridisk oklarhet huruvida ett enskilt land kan åberopa miljögarantin om landet inte tidigare lagt förslag som blivit nedröstat i EU:s ministerråd. Här står alltså uppgift mot uppgift. Frågan är viktig och måste klaras ut.

3. När det gäller garantier för att svenska kollektivavtal skall gälla för EG-företag verksamma i Sverige från första dagen, som särskilt socialdemokraterna fört fram, så hänvisas det till ett annat brev, undertecknat av kommissionär Padraig Flynn. Även detta brev saknar juridisk hållbarhet inför EU-domstolen.

4. Att Sverige måste införa tekokvoter har också rapporterats som en stor svensk framgång. Skälet till framgången sägs vara att EU:s höjda kvoter inte stör det nuvarande svenska handelsmönstret. Tekoimportörerna hävdar dock (Dagens Industri den 29 december) att uppgörelsen kommer att öka kostnaderna med 25 miljarder under en tioårsperiod.

5. Sverige får behålla Baltikumavtalen till dess att EU genomfört frihandelsavtal med dessa länder. Därefter kommer Sverige vid ett medlemskap att omfattas av EU:s handelsavtal. Detta är riktigt. Men vad som inte framhållits är att de svenska handelsavtalen med Baltikum är mer generösa än de Europaavtal EU tecknat med Polen, Ungern m.fl. länder. Några garantier för ett permanent bibehållande av de svenska Baltikumavtalen uppnåddes således inte i förhandlingarna.

6. Sverige behöver inte tillämpa EU:s Euratomfördrag annorlunda än EU:s länder, vilket regeringen redan tidigare framställt som en stor förhandlingsframgång. Hade regeringen förväntat sig att Sverige som land skulle hamna ensamt i negativ särställning när det gäller ett av EU:s grundfördrag?

7. Sverige slipper genomföra försämringar på vissa miljöområden som inte strider mot EU:s gemensamma regler, basuneras också ut som ett genombrott från Miljödepartementet. Skulle något annat anses som rimligt?

8. Regeringen har också noga undvikit att redogöra för vilka krav man inte drivit i förhandlingarna. Det gäller exempelvis följande:

- Det socialdemokratiska kravet från deras långa förhandlingslista när det gäller offentlighetsprincip och meddelarskydd för förordningar och direktiv som kommer att gälla i Sverige.
- Den socialdemokratiska partikongressens beslut om att i förhandlingarna föra fram kravet på att Sverige skall kunna föra en självständig utrikespoli-

tik i EU, vilket skulle ha krävt undantag från delar av avsnitt V i Maastrichtfördraget.

- Kravet på att Sverige likt Danmark och Storbritannien skulle kunna vänta med att besluta om deltagande i tredje steget av EMU. För detta skulle det behövs juridiska undantag från EMU-delen av Maastrichtfördraget.

Förhandlingsresultatet handlar huvudsakligen om vilka delar av EU:s regelverk Sverige accepterat och vilka delar Sverige lyckats utverka undantag från. Undantagen måste vara juridiskt bindande och ha ett bestående värde. Det kräver att de finns med i anslutningsfördraget och därmed blir en del av EU:s primärrätt. Handslag förhandlare emellan eller hänvisning till olika brev som skrivits av EU-tjänstemän väger lätt i detta sammanhang. Det tycks egentligen bara vara frågan om snuset som hittills fått en hållbar och godtagbar juridisk lösning. Men också detta är osäkert eftersom överenskommelsen hittills inte presenterats skriftligt.

Jag vill med anledning av ovanstående fråga utrikeshandelsministern:

1. Har regeringen för avsikt att i skriftlig form offentliggöra de resultat som hittills uppnåtts i förhandlingarna?
2. Är det riktigt att Sverige från EU fått juridiskt bindande försäkringar om att miljögarantin i Romfördragets artikel 100 A, stycke 4, får tillämpas om EU inte kommit i kapp Sverige efter den fyraåriga övergångstiden?
3. På vilka områden har Sverige fått permanenta och juridiskt hållbara undantag?
4. Har regeringen också för avsikt att inför allmänheten redovisa de krav man släppt under förhandlingarnas gång?

13 § Anmälan om frågor

Anmälades att följande frågor framställdes

den 20 januari

1993/94:311 av *Arne Jansson* (nyd) till statsrådet Bo Könberg om arbets-skadebegreppet:

För mer än ett år sedan, närmare bestämt den 17 december 1992, fattade Sveriges riksdag beslut med anledning av socialförsäkringsutskottets betänkande 1992/93:SfU8.

Vad har ministern vidtagit för åtgärder för att följa riksdagens beslut beträffande färdolycksfall och arbetsskadeförsäkring?

1993/94:312 av *Lars Sundin* (fp) till utrikesministern om de ryska trupperna i Baltikum:

Enligt uppgifter i medierna har Rysslands utrikesminister Andrej Kozyrev sagt att de ryska trupperna i de baltiska staterna inte helt och hållet bör dras tillbaka. Dessa länder är av "vitalt intresse" för Ryssland enligt honom. De

ryska truppernas reträtt skulle leda till ett "säkerhetsvakuum", som skulle fyllas av styrkor som är fientliga mot Ryssland.

De ryska truppernas fortsatta närvaro i Baltikum skulle också försvara de etniska ryssarnas rättigheter i Estland, Lettland och Litauen.

Jag vill fråga utrikesministern:

Avser regeringen att ta upp frågan om tillbakadragandet av de ryska trupperna från Baltikum för att klarlägga vad den ryske utrikesministern verkligen sagt och menat?

1993/94:313 av *Ivar Franzén* (c) till utrikesministern om bärgning av färjan Jan Heweliusz:

Det är nu mer än ett år sedan den polska färjan Jan Heweliusz förliste. Färjan är fortfarande inte bärgad och flera av de svenskar som omkom vid olyckan är inte återfunna.

Nu har tyskarna börjat visa ett betydande intresse för att medverka till att färjan bärgas. Christof Hinz, som är ansvarig tjänsteman för tyska kommunikationsdepartementets avdelning för sjöfart, har uttalat: "vraket skall bärgas och får inte hindras av en strid om kostnaderna".

Min fråga till utrikesministern är:

Vad gör svenska regeringen för att medverka till att bärgningen av färjan snabbt skall komma till stånd?

1993/94:314 av *Harald Bergström* (kds) till arbetsmarknadsministern om skadestånd vid brott mot de arbetsrättsliga lagarna:

ARK 92 tar i SOU 1993:32, avsnitt 20, upp frågan om skadestånd vid brott mot de arbetsrättsliga lagarna. Man förordar ett nytt synsätt då bl.a. jämningsmöjligheterna bör ökas beroende på den skadeståndsskyldiges ekonomiska bärkraft liksom att båda parter mot och avsikter skall beaktas. Är lagbrottet ursäktligt skall skadestånd inte dömas ut.

I prop. 1993/94:67 valde regeringen att inte ta upp frågan om skadestånd utan avser återkomma i ny proposition.

Speciellt för små företag tycks frågan om skadestånd och reglerna för dessa verka hämmande vid behov av nyanställning av personal. Det blir i stället övertid för de redan anställda. Med dagens höga arbetslöshet är detta otillfredsställande.

I betänkandet 1993/94:AU4 tar utskottet upp frågan i ett svar på en kds-motion och skriver på s. 51: "Utskottet anser att skadestandsfrågan är så angelägen att regeringen skyndsamt bör återkomma till riksdagen i denna del."

När avser arbetsmarknadsministern uppfylla detta riksdagens önskemål om att skyndsamt förelägga riksdagen en proposition i denna del?

den 21 januari

1993/94:315 av *Elvy Söderström* (s) till justitieministern om regeringens promemoria Ökat skydd för barn:

I samband med riksdagens muntliga frågor till regeringen torsdagen den 20 januari gjordes gällande att regeringens promemoria Ökat skydd för barn var klar redan i maj 1993.

Min fråga till justitieminister Gun Hellsvik är därför:

Var regeringens promemoria Ökat skydd för barn klar redan i maj 1993?

1993/94:316 av *Ulla Pettersson* (s) till statsministern om regeringens information om riksdagsarbetet:

Vid den muntliga frågestunden den 20 januari sade statsministern bl.a. följande som svar på en fråga om åtgärder för att motverka barnpornografi: "Vi har alla blivit tagna på sängen av denna utveckling, som jag inte tror vi visste var så vidrig som den var. Jag erkänner gärna själv att jag inte visste att dessa vidrigheter var så vidriga som de var. Om någon annan visste det borde vederbörande ha slagit larm i denna kammare. Det gjorde ingen."

Frågan om kriminalisering av innehav av barnpornografi har av socialdemokratiska ledamöter väckts i motioner, debatter, interpellationer och frågor till statsråd vid ett flertal tillfällen under 1993. Även ledamöter från andra partier har varit aktiva på området.

Ämnar statsministern vidta någon åtgärd för att försäkra sig om att han i framtiden är bättre underrättad om vad som händer i riksdagen?

den 24 januari

1993/94:317 av *Chatrine Pålsson* (kds) till socialministern om stöd till barnpornografioffer:

De senaste dagarnas fruktansvärda avslöjanden om barnpornografi har upprört många människor. Det är beklagligt att det skall behöva gå så långt innan de stora politiska partierna tar upp frågan. Trots detta konstaterande är det nu bra att många lovat att agera snabbast möjligt.

Det är dock väsentligt att ha en både långsiktig och kortsiktig strategi. Innehav av barnpornografi måste förbjudas. Men vi får samtidigt inte glömma bort de barn som redan har drabbats och deras behov av hjälp.

En fråga som snabbt måste få mer uppmärksamhet är hur de utsatta barnen mår. Särskilt nu när alla medier lyft fram frågan i både text och bild. Säkert har många av dessa barn, som vi kunnat läsa i brev de själva skrivit, på nytt genomlidit den traumatiska upplevelsen som det innebär att bli utsatt för dessa hemska övergrepp.

Med anledning av ovanstående vill jag rikta följande fråga till socialministern:

Vilka åtgärder är socialministern beredd att vidta för att möta barnens särskilda behov av hjälp och stöd?

14§ Kammaren åtskildes kl. 14.07.

Prot. 1993/94:55
27 januari 1994

Förhandlingarna leddes av talmannen.

Vid protokollet

ULF CHRISTOFFERSSON

/Barbro Nordström

Innehållsförteckning

Torsdagen den 27 januari

1 § Utökning av antalet suppleanter i kulturutskottet	1
2 § Val av suppleant i kulturutskottet	1
3 § Avsägelse	1
4 § Anmälan om kompletteringsval till vissa utskott	2
5 § Anmälan om ordförande och vice ordförande i den svenska delegationen till EES gemensamma parlamentariskommitté och den svenska delegationen till EFTA-staternas parlamentariskommitté	2
6 § Justering av protokoll	3
7 § Svar på interpellation 1993/94:77 om förhandlingarna med EU och den svenska alliansfriheten	3
Utrikesminister Margaretha af Ugglas (m)	
Bengt Hurtig (v)	
Ingela Mårtensson (fp)	
8 § Svar på interpellation 1993/94:80 om arbetsmarknadspolitiken	10
Arbetsmarknadsminister Börje Hörnlund (c)	
Ingela Thalén (s)	
Hans Andersson (v)	
Laila Strid-Jansson (nyd)	
Georg Andersson (s)	
9 § Svar på interpellation 1993/94:78 om näringspolitiken	25
Näringsminister Per Westerberg (m)	
Bo Bernhardsson (s)	
10 § Hänvisning av ärenden till utskott	32
11 § Bordläggning	32
12 § Anmälan om interpellation	
1993/94:83 av Gudrun Schyman (v) om medlemsförhandlingarna med EU.	34
13 § Anmälan om frågor	
1993/94:311 av Arne Jansson (nyd) om arbetsskadebegreppet	36
1993/94:312 av Lars Sundin (fp) om de ryska trupperna i Baltikum.	36
1993/94:313 av Ivar Franzén (c) om bärgning av färjan Jan Heweliusz	37
1993/94:314 av Harald Bergström (kds) om skadestånd vid brott mot de arbetsrättsliga lagarna.	37
1993/94:315 av Elvy Söderström (s) om regeringens promemoria Ökat skydd för barn.	38
1993/94:316 av Ulla Pettersson (s) om regeringens information om riksdagsarbetet	38
1993/94:317 av Chatrine Pålsson (kds) om stöd till barnpornografioffer	38